

Raport diagnostyczny

„Lokalna Grupa Działania – Fundusz Biebrzański”

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Fundusz Biebrzański”

Plac Kościuszki 21, 16 - 150 Suchowola

www.biebrza-leader.pl

Raport końcowy

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Przygotowanie Lokalnej Strategii Rozwoju jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach działania 19 „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” dla poddziałania 19.1 „Wsparcie przygotowawcze” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Spis treści

Wstęp.....	3
1. Ogólna charakterystyka obszaru.....	4
2. Demografia.....	6
3. Rynek pracy.....	11
4. Działalność gospodarcza	14
5. Rolnictwo	18
6. Obszary cenne przyrodniczo i turystyka	24
7. Trzeci sektor.....	30
8. Pomoc społeczna	31
9. Edukacja	35
10. Aktywność kulturalna i sportowa.....	38
11. Potencjał finansowy gmin do planowania rozwoju.....	40
12. Wyniki badań ankietowych	44
12.1. Informacje o badaniu.....	44
12.2. Problemy i potencjały.....	45
12.3. Oczekiwane działania.....	47
13. Konsultacje społeczne	53
13.1. Harmonogram i zakres konsultacji.....	53
13.2 Wyniki dyskusji w czasie spotkań.....	55
13.3. Najistotniejsze potrzeby - „Co jest najbardziej potrzebne w gminie?”	58
13.4. Pomysły na projekty.....	61
13.5. Cele, wskaźniki rozwoju, monitorowanie i ewaluacja	62
13.6. Zasady wyboru operacji i kryteria oceny	64
14. Spis rysunków i tabel	65
14.1. Spis rysunków	65
14.2. Spis tabel	66

Wstęp

Dokument opracowano w ramach procesu prac nad Lokalną Strategią Rozwoju „Lokalnej Grupy Działania – Fundusz Biebrzański” w perspektywie finansowej 2021-2027.

Prace diagnostyczne objęły szeroki obszar zagadnień sprofilowany pod kątem potencjalnych możliwości finansowania.

Raport został opracowany na podstawie różnych grup źródeł danych.

1. Dane wtórne: ogólnodostępne dane statystyczne, dostarczone przez gminy, informacje i dokumenty o charakterze strategicznym, analitycznym. Podstawowymi kryteriami ich doboru były: merytoryczny związek z problematyką diagnozy, wiarygodność zawartych danych i wniosków.

2. Bazy danych:

- Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL),
- bazy danych Głównego Urzędu Statystycznego,
- inne.

3. Badania ankietowe mieszkańców obszaru LGD. W badaniach wzięło udział 361 mieszkańców.

4. Konsultacje społeczne dotyczące analizy potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru gminy, problemów, szans, zagrożeń i potencjałów (analiza SWOT), planowanych działań i ich rezultatów, celów LSR, monitorowania i ewaluacji, zasad wyboru operacji i kryteriów oceny.

5. Spotkania dotyczące prezentacji diagnozy i konsultacje raportu wstępnego.

1. Ogólna charakterystyka obszaru

Obszar funkcjonowania „Lokalne Grupy Działania - Fundusz Biebrzański” znajduje się w północno – wschodniej części Polski w województwie podlaskim i obejmuje gminy w trzech powiatach: augustowskim, monieckim, sokólskim. Samorządy wchodzące w skład LGD to 11 jednostek: 5 gmin miejsko-wiejskich (Dąbrowa Białostocka, Goniądz, Lipsk, Mońki, Suchowola) i 6 gmin wiejskich (Janów, Jaświły, Korycin, Nowy Dwór, Sztabin, Trzcianne).

Wg danych GUS obszar LGD obejmuje 2 559 km² i jest zamieszkały przez 63 578 mieszkańców (dane za 2020 rok). Liczba mieszkańców poszczególnych gmin jest zróżnicowana – od 2 325 osób (gmina Nowy Dwór) do 14 309 osób (gmina Mońki).

Tabela 1. Gminy wchodzące w skład LGD

Gmina	Typ gminy	Powiat	Powierzchnia [km ²]	Liczba ludności
Dąbrowa Białostocka	Miejsko-wiejska	sokólski	264	10 639
Goniądz	Miejsko-wiejska	moniecki	377	4 768
Janów	Wiejska	sokólski	208	3 850
Jaświły	Wiejska	moniecki	175	4 539
Korycin	Wiejska	sokólski	117	3 108
Lipsk	Miejsko-wiejska	augustowski	184	4 678
Mońki	Miejsko-wiejska	moniecki	162	14 309
Nowy Dwór	Wiejska	sokólski	121	2 325
Suchowola	Miejsko-wiejska	sokólski	256	6 562
Sztabin	Wiejska	augustowski	363	4 720
Trzcianne	Wiejska	moniecki	332	4 080
Suma	-	-	2559	63 578

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Zgodnie z klasyfikacją gmin wg profesorów P. Śleszyńskiego i T. Komornickiego¹:

- gminami o intensywnej funkcji rolniczej są: Mońki, Dąbrowa Białostocka, Janów, Jaświły, Korycin, Lipsk, Nowy Dwór, Suchowola,
- gminami o rozwiniętych funkcjach pozarolniczych (turystyka, rekreacja): Goniądz,
- gminami o gospodarce ekstensywnej (funkcje leśne, ochrony przyrody): Trzcianne, Sztabin.

Zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) wszystkie gminy poza Mońkami posiadają status gminy zagrożonej trwałą marginalizacją wg *Zaktualizowanej listy gmin zagrożonych trwałą marginalizacją na potrzeby programowania 2021 – 2027*.

W Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 (SRWP 2030) wyznaczono tzw. obszary strategicznej interwencji (OSI), czyli obszary istotne z punktu widzenia priorytetów polityki rozwoju województwa. OSI to obszary o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do

¹ Klasyfikacja funkcjonalna gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego. Przegląd Geograficzny, 2016, 88, 4, s. 469-488.

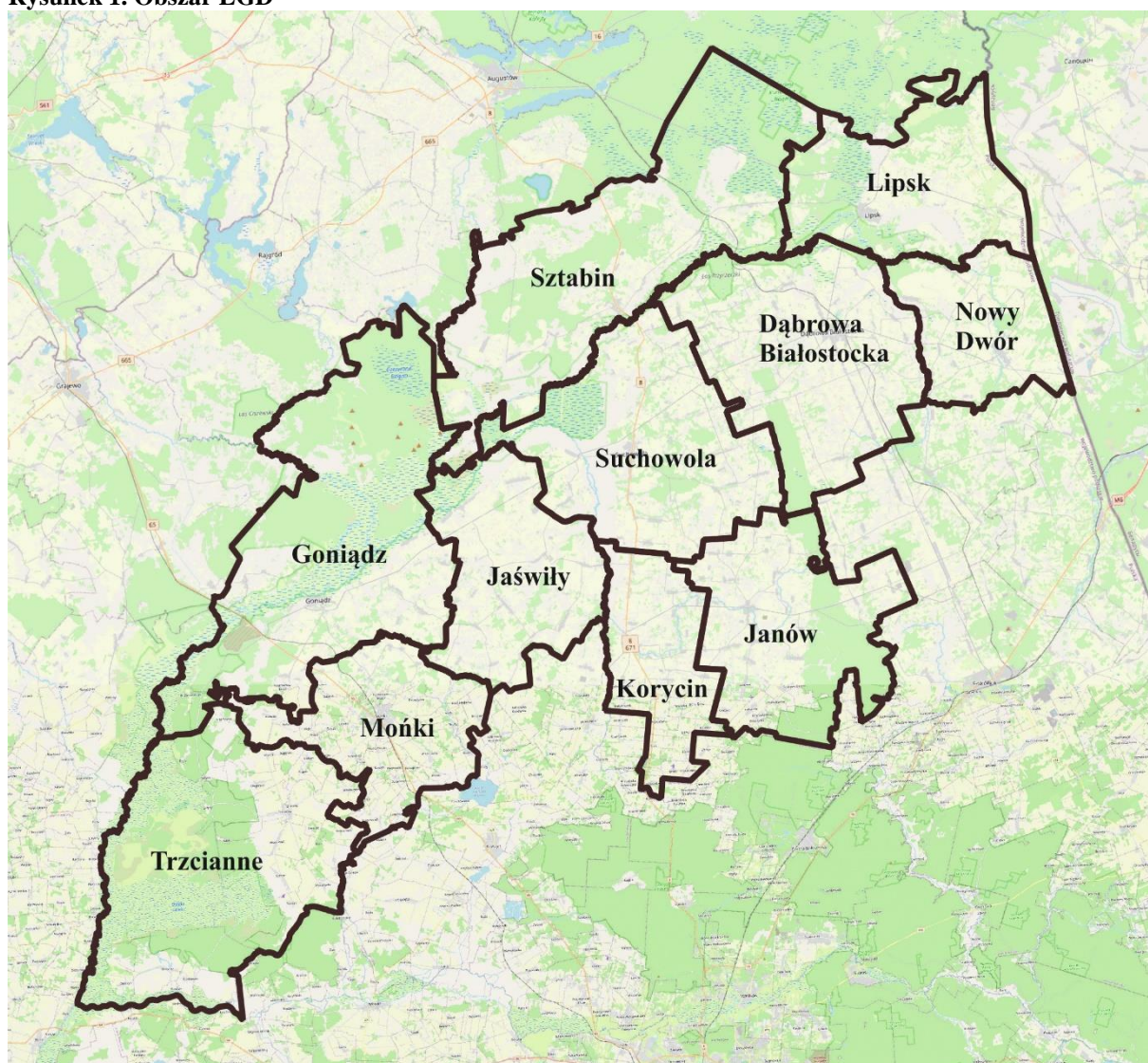
którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne.

Samorządy obszaru LGD należą do kilku OSI wyznaczonych w SRWP 2030:

- OSI „Obszary zagrożone trwałą marginalizacją” (obszar na którym występuje kumulacja problemów społecznych: Dąbrowa Białostocka, Janów, Korycin, Goniądz; obszar na którym występuje kumulacja problemów społeczno-ekonomicznych: Jaświły, Nowy Dwór, Suchowola, Lipsk, Sztabin, Trzcianne),
- OSI „Miasta powiatowe” – Mońki,
- OSI „Obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne” – całość obszaru LGD poza terenami miejskimi gminy Mońki oraz Dąbrowa Białostocka.

Obszar LGD obejmuje tereny rolnicze, cenne przyrodniczo, powiązane terenami chronionymi, rzekami, lasami, leżące w granicach Sieci Ekologicznej Natura 2000, tworząc spójne funkcjonalno-przestrzenne terytorium zlokalizowane w pasie oddziaływania doliny Biebrzy i Biebrzańskiego Parku Narodowego.

Rysunek 1. Obszar LGD

Źródło: opracowanie własne na podstawie Państwowego Rejestru Granic (PRG) i OpenStreetMap.org.

2. Demografia

Na przestrzeni lat 2014-2020 liczba mieszkańców wszystkich gmin obszaru LGD uległa zmniejszeniu i zmalała o 6 677 osoby (spadek o 9,50%) na całym obszarze. Największy procentowy spadek liczby mieszkańców odnotowały gminy Nowy Dwór (16,67%) oraz Lipsk (13,48%). Najmniejszy procentowy spadek liczby mieszkańców odnotowano w gminie Goniądz (5,98%).

Tabela 2. Zmiana liczby ludności na przestrzeni lat 2014 – 2020 w gminach wchodzących w skład LGD

Gmina	Liczba ludności w 2014 roku	Liczba ludności w 2020 roku	Zmiana liczby ludności	% zmiana liczby ludności
Dąbrowa Białostocka	12 054	10 639	-1 415	-11,74
Goniądz	5 071	4 768	-303	-5,98
Janów	4 275	3 850	-425	-9,94
Jaświły	5 154	4 539	-615	-11,93
Korycin	3 393	3 108	-285	-8,40
Lipsk	5 407	4 678	-729	-13,48
Mońki	15 279	14 309	-970	-6,35
Nowy Dwór	2 790	2 325	-465	-16,67
Suchowola	7 099	6 562	-537	-7,56
Sztabin	5 245	4 720	-525	-10,01
Trzcianne	4 488	4 080	-408	-9,09
Suma	70 255	63 578	-6 677	-9,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

We wszystkich gminach wchodzących w skład LGD na przestrzeni ostatnich lat średnioroczny przyrost naturalny był ujemny. Jedynie w gminie Mońki w 2017 roku odnotowano niewielki przyrost dodatni. Najniższy średnioroczny przyrost naturalny w ostatnich latach odnotowano w gminie Dąbrowa Białostocka (-72). Średnioroczny przyrost naturalny w ostatnich latach wyniósł -363.

Tabela 3. Przyrost naturalny w latach 2014 – 2020 w gminach wchodzących w skład LGD

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	średnia
Dąbrowa Białostocka	-49	-58	-81	-62	-94	-57	-104	-72
Goniądz	-38	-10	-6	-30	-7	-26	-36	-22
Janów	-36	-18	-44	-33	-29	-33	-38	-33
Jaświły	-45	-39	-33	-32	-38	-35	-43	-38
Korycin	-14	-41	-31	-10	-3	-10	-23	-19
Lipsk	-23	-11	-29	-18	-45	-45	-66	-34
Mońki	-21	-42	-10	7	-22	-34	-59	-26
Nowy Dwór	-21	-31	-14	-29	-38	-33	-34	-29
Suchowola	-36	-36	-30	-50	-33	-16	-63	-38
Sztabin	-10	-22	-45	-18	-17	-18	-46	-25
Trzcianne	-19	-33	-25	-20	-32	-20	-46	-28
Suma	-312	-341	-348	-295	-358	-327	-558	-363

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Podobnie jak w przypadku przyrostu naturalnego, migracja we wszystkich gminach również była ujemna. Tylko w nielicznych przypadkach na przestrzeni ostatnich lat odnotowano dodatnią migrację. Największy odpływ mieszkańców nastąpił z terenu gminy Dąbrowa Białostocka (średniorocznie 68 osób). Średniorocznie z terenu LGD migrowało 279 osób.

Tabela 4. Migracja w gminach wchodzących w skład LGD w latach 2014 - 2020

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	średnia
Dąbrowa Białostocka	-84	0	-87	-73	-89	-74	-69	-68
Goniądz	-7	0	-27	-14	-4	-23	-20	-14
Janów	-2	0	3	-16	-18	-3	-41	-11
Jaświły	-34	0	-46	-31	-47	-41	-18	-31
Korycin	-3	0	-8	-26	-7	-24	-9	-11
Lipsk	-29	0	-22	-47	-40	-51	-51	-34
Mońki	-73	0	-53	-71	-48	-52	-21	-45
Nowy Dwór	-8	0	-12	6	-11	-16	-8	-7
Suchowola	-56	0	-25	-28	-30	-14	-29	-26
Sztabin	2	0	-9	-23	-39	-15	-28	-16
Trzcianne	-12	0	-4	-22	-25	-19	-31	-16
Suma	-306	0	-290	-345	-358	-332	-325	-279

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

W 2020 roku na obszarze LGD odnotowano 471 zameldowań i 796 wymeldowań, saldo - minus 325. saldo migracji na 1000 ludności wynosi na obszarze LGD minus 5,1 i jest dużo niższe w porównaniu z krajem i regionem. Obszar LGD podobnie jak kraj i województwo cechuje dużo wyższa mobilność migracyjna kobiet niż mężczyzn.

Tabela 5. Migracja w gminach wchodzących w skład LGD w roku 2020

Obszar	zameldowania ogółem				wymeldowania ogółem				saldo migracji ogółem	saldo migracji na 1000 ludności ogółem
	ogółem	mężczyźni	kobiety	różnica m-k	ogółem	mężczyźni	kobiety	różnica m-k		
Polska	398 290	188 893	209 397	-20 504	393 807	186 260	207 547	-21 287	4 483	0,1
Podlaskie	11 452	5 231	6 221	-990	12 770	5 804	6 966	-1 162	-1 318	-1,1
Dąbrowa Białostocka	74	29	45	-16	143	62	81	-19	-69	-6,4
Goniądz	29	12	17	-5	49	25	24	1	-20	-4,2
Janów	16	4	12	-8	57	22	35	-13	-41	-10,5
Jaświły	19	9	10	-1	37	21	16	5	-18	-3,9
Korycin	12	7	5	2	21	9	12	-3	-9	-2,9
Lipsk	39	16	23	-7	90	38	52	-14	-51	-10,8
Mońki	149	72	77	-5	170	76	94	-18	-21	-1,5
Nowy Dwór	24	14	10	4	32	11	21	-10	-8	-3,4
Suchowola	45	16	29	-13	74	37	37	0	-29	-4,4
Sztabin	39	15	24	-9	67	28	39	-11	-28	-5,9
Trzcianne	25	15	10	5	56	25	31	-6	-31	-7,5
Obszar LGD	471	209	262	-53	796	354	442	-88	-325	-5,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Na terenie LGD występuje zbilansowana struktura płciowa mieszkańców z niewielką przewagą kobiet (50,27% kobiet i 49,73% mężczyzn).

Tabela 6. Liczba mieszkańców gmin z podziałem na płeć – rok 2020

Gmina	Ogółem	Mężczyźni		Kobiety	
		osób	%	osób	%
Dąbrowa Białostocka	10 639	5 231	49,17	5 408	50,83
Goniądz	4 768	2 334	48,95	2 434	51,05
Janów	3 850	1 896	49,25	1 954	50,75
Jaświły	4 539	2 372	52,26	2 167	47,74
Korycin	3 108	1 558	50,13	1 550	49,87
Lipsk	4 678	2 338	49,98	2 340	50,02
Mońki	14 309	6 933	48,45	7 376	51,55
Nowy Dwór	2 325	1 173	50,45	1 152	49,55
Suchowola	6 562	3 268	49,80	3 294	50,20
Sztabin	4 720	2 432	51,53	2 288	48,47
Trzcianne	4 080	2 080	50,98	2 000	49,02
Suma	63 578	31 615	49,73	31 963	50,27

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Liczba mieszkańców w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym + poprodukcyjnym) wyniosła na obszarze LGD w 2020 roku 25 486 osób, co stanowiło 40,09% wszystkich mieszkańców. Wskaźnik ten był niższy od analogicznego dla kraju (40,58%) oraz dla województwa (40,19%). Pozornie zadowalająca wartość wskaźnika dla obszaru LGD wynika z faktu niskiego udziału osób w wieku przedprodukcyjnym. Spośród gmin LGD najniższy wskaźnik osiąga gmina Mońki (38,85%), najwyższy – Nowy Dwór (42,88%).

Tabela 7. Liczba mieszkańców w wieku nieprodukcyjnym do liczby mieszkańców ogółem – rok 2020

Obszar	ogółem	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym	w wieku nieprodukcyjnym	udział osób w wieku nieprodukcyjnym do osób ogółem
Polska	38 088 564	6 997 537	22 631 307	8 459 720	15 457 257	40,58%
Podlaskie	1 156 591	209 606	691 765	255 220	464 826	40,19%
Dąbrowa Białostocka	10 639	1 659	6 341	2 639	4 298	40,40%
Goniądz	4 768	891	2 792	1 085	1 976	41,44%
Janów	3 850	694	2 275	881	1 575	40,91%
Jaświły	4 539	714	2 758	1 067	1 781	39,24%
Korycin	3 108	573	1 820	715	1 288	41,44%
Lipsk	4 678	650	2 848	1 180	1 830	39,12%
Mońki	14 309	2 402	8 750	3 157	5 559	38,85%
Nowy Dwór	2 325	401	1 328	596	997	42,88%
Suchowola	6 562	1 127	3 876	1 559	2 686	40,93%
Sztabin	4 720	791	2 850	1 079	1 870	39,62%
Trzcianne	4 080	725	2 454	901	1 626	39,85%
Obszar LGD	63 578	10 627	38 092	14 859	25 486	40,09%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Analizując strukturę ludności wg ekonomicznych grup wieku, szczególnie istotny wydaje się być odsetek osób młodych, w wieku przedprodukcyjnym. W Polsce wynosi on 18,37%, w województwie podlaskim 18,12%. W prawie wszystkich analizowanych gminach (poza gminami: Goniądz oraz Korycin), odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym był niższy niż w Polsce oraz w województwie podlaskim. Średnio na terenie LGD osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią 16,92%. Najniższy odsetek osób młodych wystąpił w gminach: Lipsk (13,89%) oraz Jaświły (15,73%).

Odsetek osób w wieku produkcyjnym był na terenie LGD (59,57%) wyższy niż średnia dla Polski (59,42%) oraz niższy niż średnia dla województwa (59,81%). Gminy z terenu LGD cechuje wysoki odsetek ludności w wieku produkcyjnym (w pięciu gminach odnotowano wartość powyżej 60%).

Tabela 8. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w 2020 roku

Obszar	ogółem	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
Polska	100,00	18,37	59,42	22,21
Podlaskie	100,00	18,12	59,81	22,07
Dąbrowa Białostocka	100,00	15,59	59,60	24,80
Goniądz	100,00	18,69	58,56	22,76
Janów	100,00	18,03	59,09	22,88
Jaświły	100,00	15,73	60,76	23,51
Korycin	100,00	18,44	58,56	23,01
Lipsk	100,00	13,89	60,88	25,22
Mońki	100,00	16,79	61,15	22,06
Nowy Dwór	100,00	17,25	57,12	25,63
Suchowola	100,00	17,17	59,07	23,76
Sztabin	100,00	16,76	60,38	22,86
Trzcianne	100,00	17,77	60,15	22,08
Obszar LGD	100,00	16,71	59,91	23,37

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela 9. Zmiana liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w latach 2014 – 2020

Obszar	zmiana liczby osób w wieku					
	przedprodukcyjnym		produkcyjnym		poprodukcyjnym	
	osoba	%	osoba	%	osoba	%
Dąbrowa Białostocka	-318	-16,08	-1 190	-15,80	93	3,65
Goniądz	-42	-4,50	-346	-11,03	85	8,50
Janów	-66	-8,68	-326	-12,53	-33	-3,61
Jaświły	-133	-15,70	-451	-14,05	-31	-2,82
Korycin	-65	-10,19	-242	-11,74	22	3,17
Lipsk	-215	-24,86	-582	-16,97	68	6,12
Mońki	-138	-5,43	-1 136	-11,49	304	10,66
Nowy Dwór	-35	-8,03	-363	-21,47	-67	-10,11
Suchowola	-105	-8,52	-457	-10,55	25	1,63
Sztabin	-132	-14,30	-417	-12,76	24	2,27
Trzcianne	-54	-6,93	-309	-11,18	-45	-4,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

W przypadku analizy osób w wieku poprodukcyjnym, średnia dla całego obszaru LGD była wyższa niż średnia ogólnopolska i wojewódzka. Jedynie w gminie Mońki (22,06%) odsetek osób starszych był niższy niż w Polsce (22,21%) oraz w województwie (22,07%).

Analizowane dane wskazują, że struktura demograficzna na terenie LGD jest niekorzystna i istnieje ryzyko, że w kolejnych latach będzie się pogarszała.

Na analizowanym obszarze zmniejsza się liczba osób młodych (w wieku przedprodukcyjnym), a zjawisko to jest bardziej dynamiczne niż dla województwa podlaskiego i Polski. Największy procentowy spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym odnotowano w gminach: Lipsk (-24,86%), Dąbrowa Białostocka (-16,08%), Jaświły (-15,70%) oraz Sztabin (-14,30%).

Największy wzrost osób w wieku poprodukcyjnym widoczny był w gminach: Mońki (10,66%), Goniądz (8,50%) oraz Lipsk (6,12%). W czterech gminach odnotowano spadek liczby osób w wieku poprodukcyjnym: Janów (-3,61%), Jaświły (-2,82%), Nowy Dwór (-10,11%) oraz Trzcianne (-4,76%).

Poniżej przedstawiono wskaźnik obciążenia demograficznego, który pokazuje jak wiele osób w wieku nieprodukcyjnym przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym. Im wyższa wartość, tym większe obciążenie demograficzne – jedna osoba pracująca musi bowiem utrzymać większą liczbę osób pozostających bez pracy (m.in. dzieci i osoby starsze). Średnia wojewódzka w tym wypadku wyniosła w 2020 roku 67,2, a ogólnopolska - 68,3.

Na przestrzeni lat 2014-2020 wskaźniki na obszarze gmin LGD pozostawały na zbliżonym poziomie. W ostatnim analizowanym roku wskaźnik znacząco wzrósł (67,9). W pięciu gminach (Goniądz, Janów, Korycin, Nowy Dwór, Suchowola) wartość wskaźnika jest dość wysoka i zbliża się do 70, bądź przekracza tę wartość.

Tabela 10. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

Obszar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Polska	58,8	60,1	61,7	63,4	65,1	66,7	68,3
Podlaskie	57,8	58,4	59,4	60,8	62,2	63,8	67,2
Dąbrowa Białostocka	60,1	59,1	58,5	59,3	59,4	60,5	67,8
Goniądz	61,6	61,8	62,2	62,7	63,9	65,3	70,8
Janów	64,4	64,8	63,2	62,7	62,4	61,5	69,2
Jaświły	60,6	59,7	59,1	60,8	60,1	58,8	64,6
Korycin	64,5	62,3	61,4	60,6	61,3	61,4	70,8
Lipsk	57,6	58,5	58,8	58,8	58,9	59,1	64,3
Mońki	54,6	55,0	56,1	57,2	57,9	60,3	63,5
Nowy Dwór	65,0	65,1	64,6	62,9	61,0	62,4	75,1
Suchowola	63,8	63,3	63,8	63,4	63,2	63,5	69,3
Sztabin	60,5	59,5	58,3	58,4	58,8	59,8	65,6
Trzcianne	62,4	63,7	62,8	62,2	60,8	60,7	66,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Drugi wskaźnik obciążenia demograficznego pokazuje liczbę osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. W skali Polski i województwa podlaskiego w 2020 r. wskaźnik przekroczył wartość 120.

Na obszarze LGD wskaźnik ten jest wyraźnie większy niż w województwie oraz w Polsce. Najwyższe wartości odnotowano w gminach: Lipsk (181,5), Dąbrowa Białostocka (159,1) oraz Jaświły (149,4),

niemniej we wszystkich gminach na terenie LGD wskaźnik ten jest bardzo niekorzystny, a na przestrzeni ostatnich lat widoczny był jego silny wzrost.

Analizy dotyczące struktury demograficznej pokazują, że obszar LGD już zaczyna odczuwać silną presję demograficzną związaną z dynamicznym wzrostem odsetka najstarszych mieszkańców. W kolejnych latach tendencja ta będzie przybierać na sile, co wymusi rozwój usług i produktów kierowanych do grupy osób w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 11. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym

Obszar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Polska	105,2	109,1	112,7	115,5	118,3	121,0	120,9
Podlaskie	107,3	111,4	114,7	117,4	120,1	123,2	121,8
Dąbrowa Białostocka	128,8	136,9	144,5	147,3	154,6	162,3	159,1
Goniądz	107,2	108,6	116,1	117,4	122,2	123,1	121,8
Janów	120,3	124,0	128,7	132,6	135,5	140,0	126,9
Jaświły	129,6	137,0	144,6	155,2	159,4	162,7	149,4
Korycin	108,6	111,1	111,1	110,1	115,5	120,7	124,8
Lipsk	128,6	138,2	144,4	156,7	164,7	177,5	181,5
Mońki	112,3	119,5	126,1	127,1	131,9	136,2	131,4
Nowy Dwór	152,1	151,0	147,1	142,0	145,4	150,9	148,6
Suchowola	124,5	129,2	132,0	136,5	137,4	143,3	138,3
Sztabin	114,3	117,3	120,2	125,0	132,1	135,8	136,4
Trzcianne	121,4	122,1	123,7	128,8	133,5	137,6	124,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

3. Rynek pracy

Rynek pracy jest kluczową dziedziną charakteryzującą potencjał i ograniczenia rozwojowe poszczególnych obszarów. W przypadku terenu objętego działalnością LGD charakterystycznym elementem jest bardzo niski stopień aktywności ekonomicznej ludności (obliczany jako liczba zatrudnionych na 1 000 mieszkańców).

Średnia współczynnika aktywności zawodowej na obszarze LGD wyniosła w 2021 r. 97 i była ponad dwukrotnie niższa niż średnia krajowa (257) i wojewódzka (206). Na przestrzeni lat 2014-2021 sytuacja poprawiła się szczególnie w gminie Korycin a dynamika tej zmiany była nieco większa niż w Polsce i województwie podlaskim. Widoczna, chociaż mniej spektakularna poprawa nastąpiła również w Mońkach. Należy jednak zauważyć, że w większości gmin jest raczej stagnacja, a nawet w dwóch (gmina Nowy Dwór i gmina Trzcianne) nieznaczne pogorszenie sytuacji, wskaźnik jest ujemny.

Na terenie LDG w 2021 roku udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w wielu gminach był wyższy niż średnia dla województwa (4,8) i dla Polski (4,0). Na przestrzeni lat 2014-2021 tak liczone bezrobocie na analizowanym obszarze zmalało - spadek odnotowały wszystkie gminy. Najkorzystniejsza sytuacja zaistniała w gminach Jaświły (2,4), Trzcianne (3,3) oraz Janów (3,4). Najwyższy udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym odnotowano w gminach Nowy Dwór (8,9), Dąbrowa Białostocka (7,5) oraz Lipsk (6,8). Należy zauważyć, że w gminie Lipsk od 2014 roku nastąpiła najbardziej dynamiczna zmiana wskaźnika, przekraczająca nawet trend w kraju i województwie.

Tabela 12. Liczba pracujących na 1000 ludności

Obszar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	zmiana w latach 2014 - 2021
Polska	230	232	240	247	251	255	252	257	27
Podlaskie	180	181	186	192	197	201	200	206	26
Dąbrowa Białostocka	92	87	88	93	94	100	97	99	7
Goniądz	80	77	77	81	80	88	85	82	2
Janów	69	72	72	73	66	65	71	71	2
Jaświły	52	53	57	57	58	62	62	61	9
Korycin	74	76	87	91	87	106	102	102	28
Lipsk	52	44	51	50	46	51	49	53	1
Mońki	148	146	149	156	156	159	161	163	15
Nowy Dwór	33	34	32	34	33	31	30	30	-3
Suchowola	58	58	60	64	61	58	61	65	7
Sztabin	39	39	37	38	43	46	40	39	0
Trzcianne	43	35	36	30	37	39	39	37	-6
LGD	88	87	90	93	93	97	96	97	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]

Obszar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	zmiana w latach 2014 - 2021
Polska	7,5	6,5	5,6	4,6	4,2	3,8	4,6	4,0	-3,5
Podlaskie	8,0	7,3	6,5	5,4	5,1	4,6	5,3	4,8	-3,2
Dąbrowa Białostocka	11,2	10,8	8,8	7,1	7,8	7,5	8,4	7,5	-3,7
Goniądz	8,1	7,4	6,2	4,9	4,8	4,0	4,5	4,4	-3,7
Janów	6,0	5,8	5,7	4,5	4,3	3,9	4,0	3,4	-2,6
Jaświły	4,9	5,0	4,1	2,6	2,8	3,0	3,1	2,4	-2,5
Korycin	5,0	5,0	4,2	4,7	4,1	3,0	3,9	4,0	-1,0
Lipsk	11,1	10,2	9,1	7,4	6,4	6,6	7,3	6,8	-4,3
Mońki	7,6	7,3	5,3	4,2	4,4	4,2	4,6	4,1	-3,5
Nowy Dwór	10,7	10,7	9,0	8,2	8,8	8,2	9,6	8,9	-1,8
Suchowola	8,9	8,5	7,6	6,8	6,6	6,1	7,0	6,7	-2,2
Sztabin	8,9	8,2	6,6	5,2	6,0	5,8	5,8	5,8	-3,1
Trzcianne	5,9	6,2	4,6	4,1	4,2	3,8	4,2	3,3	-2,6
Średnia dla LGD	8,0	7,6	6,4	5,4	5,3	5,0	5,6	5,1	-2,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Na terenie LGD wśród bezrobotnych dominują mężczyźni. Osoby do 30 roku życia w 2021 roku wśród wszystkich bezrobotnych na terenie LDG stanowiły od 26 do 36% w zależności od gminy, co jest wynikiem znacznie przekraczającym średnią dla województwa oraz Polski. Wśród bezrobotnych istotną grupę stanowią osoby długotrwale bezrobotne: od 56 do 81% w zależności od gminy.

Tabela 14. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w 2021 roku [%]

Obszar	kobiety	mężczyźni	do 30 roku życia	powyżej 50 roku życia	długotrwale bezrobotni
Polska	54	46	24	27	57
Podlaskie	46	54	24	28	60
Dąbrowa Białostocka	36	64	30	26	71
Goniądz	39	61	28	27	58
Janów	37	63	28	31	69
Jaświły	44	56	33	25	57
Korycin	40	60	26	26	64
Lipsk	41	59	36	29	68
Mońki	47	53	31	28	56
Nowy Dwór	35	65	35	18	81
Suchowola	36	64	35	28	75
Sztabin	42	58	30	29	65
Trzcianne	44	56	29	29	69

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w 2020 roku na obszarze LGD wyniosła 2 358 osób, a udział liczby bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym (dotyczy kobiet w wieku 15-59 lat, mężczyzn w wieku 15-64 lata) wyniosła 39 952 – 5,90%. Najwyższy wskaźnik dotyczył gminy Nowy Dwór (10,86%), najniższy gminy Jaświły (3,26%).

Tabela 15. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w 2020 roku w relacji do osób w wieku produkcyjnym [%]

Obszar	liczba bezrobotnych	liczba osób w wieku produkcyjnym: 15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni	udział liczby bezrobotnych w liczbie osób w wie produkcyjnym: 15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni
Dąbrowa Białostocka	581	6 632	8,76%
Goniądz	134	2 960	4,53%
Janów	99	2 411	4,11%
Jaświły	94	2 885	3,26%
Korycin	76	1 926	3,95%
Lipsk	227	2 972	7,64%
Mońki	417	9 110	4,58%
Nowy Dwór	151	1 391	10,86%
Suchowola	287	4 096	7,01%
Sztabin	181	2 986	6,06%
Trzcianne	111	2 583	4,30%
Obszar LGD	2 358	39 952	5,90%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Wysokość przeciętnego wynagrodzenia brutto w powiatach obszaru LGD jest zróżnicowana na tle kraju i regionu. Najwyższe wynagrodzenia są w powiecie augustowskim (5,45 tys. zł) i wyższe niż w regionie. W powiatach monieckim i sokólskim wartość przeciętnego wynagrodzenia wynosi niespełna 5,0 tys. zł i jest niższa o ok. 0,5 tys. zł od średniej w regionie i o ok. 1,0 tys. zł od średniej w kraju.

Wynagrodzenia dość wyraźnie wzrosły w okresie 2014-2021, z ok. 3,34 – 3,67 tys. zł do 4,97 - 5,45 tys. zł. To co jest zdecydowanie negatywne, to relatywny spadek relacji wynagrodzeń do średnich dla regionu i brak zmian w stosunku do średnich w kraju. Odczuwalna przez mieszkańców relatywna zmiana sytuacji gospodarczej może być zatem negatywna w porównaniu z dynamicznie rozwijającymi się regionami Polski.

Tabela 16. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w latach 2011 – 2021

Obszar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
POLSKA	4,00	4,15	4,29	4,53	4,83	5,18	5,52	6,00
PODLASKIE	3,53	3,65	3,77	4,01	4,26	4,58	4,93	5,41
Powiat augustowski	3,67	3,76	3,82	4,02	4,26	4,63	5,01	5,45
Powiat moniecki	3,36	3,36	3,48	3,65	3,93	4,22	4,60	4,98
Powiat sokólski	3,34	3,41	3,50	3,66	3,95	4,20	4,53	4,97
Jako % w regionie								
Powiat augustowski	1,04	1,03	1,01	1,00	1,00	1,01	1,02	1,01
Powiat moniecki	0,95	0,92	0,92	0,91	0,92	0,92	0,93	0,92
Powiat sokólski	0,95	0,93	0,93	0,91	0,93	0,92	0,92	0,92
Jako % w kraju								
Powiat augustowski	0,92	0,91	0,89	0,89	0,88	0,89	0,91	0,91
Powiat moniecki	0,84	0,81	0,81	0,81	0,81	0,81	0,83	0,83
Powiat sokólski	0,83	0,82	0,82	0,81	0,82	0,81	0,82	0,83

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

4. Działalność gospodarcza

Na analizowanym terenie funkcjonuje łącznie 3 955 podmiotów gospodarczych, zaś 3 755 osób fizycznych prowadzi własną działalność gospodarczą. Największa liczba przedsiębiorców działa na terenie gminy Mońki (łącznie 1 199 podmiotów). Również przy uwzględnieniu liczby ludności poszczególnych gmin najwyższe wskaźniki przedsiębiorczości występują w tej gminie.

Od 2014 roku do 2021 roku na terenie LGD liczba podmiotów gospodarczych ogółem wzrosła z 3 546 do 3 955 podmiotów (wzrost o 12%). W sześciu gminach (Janów, Jaświły, Korycin, Mońki Suchowola oraz Trzciannie) wzrost ten był większy niż średnia dla całego regionu. W dwóch gminach (Lipsk i Nowy Dwór) odnotowano nieznaczny spadek liczby podmiotów gospodarczych (-1).

Liczba podmiotów publicznych na terenie LGD zmniejszyła się o 23% w ciągu analizowanego okresu. We wszystkich gminach odnotowano spadek liczby podmiotów publicznych, największy w gminach Lipsk, Sztabin (ok. -50%), Goniądz (-39%), Korycin (-27%) oraz Nowy Dwór (-25%).

We wszystkich gminach liczba podmiotów prywatnych od 2014 roku do 2021 roku wzrosła. Średnio na terenie LGD wzrost wyniósł 13%, największy wzrost podmiotów odnotowano w gminach Jaświły (41%), Korycin (34%), Trzciannie (25%), Suchowola (23%) oraz Janów (21%).

Tabela 17. Liczba podmiotów gospodarki narodowej na terenie LGD w 2014 i 2021 roku

Obszar	podmioty gospodarki narodowej								
	ogółem			w tym publiczne			w tym prywatne		
	2014	2021	zmiana %	2014	2021	zmiana %	2014	2021	zmiana %
Dąbrowa Białostocka	663	686	3	30	25	-17	633	659	4
Goniądz	277	291	5	36	22	-39	241	262	9
Janów	180	215	19	15	13	-13	165	200	21
Jaświły	168	229	36	18	14	-22	150	211	41
Korycin	148	191	29	11	8	-27	137	183	34
Lipsk	260	257	-1	20	10	-50	240	247	3
Mońki	1 066	1 199	12	44	42	-5	1 022	1 145	12
Nowy Dwór	79	78	-1	8	6	-25	71	72	1
Suchowola	293	357	22	17	16	-6	276	340	23
Sztabin	255	256	0	12	6	-50	243	248	2
Trzcianne	157	196	25	7	6	-14	150	188	25
LGD	3 546	3 955	12	218	168	-23	3 328	3 755	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenie LGD jest niższy niż w województwie i kraju. Na każdy tysiąc mieszkańców na obszarze LGD funkcjonuje dla poszczególnych gmin od 31 do 82 podmiotów. Jest to wynik niższy niż średnia dla województwa (97 podmiotów) i wyraźnie niższy niż w Polsce (127 podmiotów). W przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wskaźnik dla poszczególnych gmin wynosi od 20 do 67 podmiotów, co daje wynik znacząco niższy od średniej krajowej (91 osób) oraz średniej wojewódzkiej (74 osoby).

Tabela 18. Liczba podmiotów oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2021 roku

Obszar	podmioty wpisane do rejestru na 1000	osoby fizyczne prowadzące działalność
Polska	127	91
Podlaskie	97	74
Dąbrowa Białostocka	63	50
Goniądz	60	42
Janów	54	38
Jaświły	49	38
Korycin	61	49
Lipsk	53	40
Mońki	82	67
Nowy Dwór	31	20
Suchowola	54	43
Sztabin	52	42
Trzcianne	48	38
Średnia dla LGD:	55	42

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Zgodnie z danymi w rejestrze REGON na obszarze LGD dominują przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie:

- handlu hurtowego i detalicznego oraz naprawy pojazdów (G) - 797 podmiotów,
- budownictwa (F) - 766 podmiotów,
- pozostała działalność usługowa (S) oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby (T) – 362 podmioty.

Są to główne (kluczowe) pozarolnicze gałęzie lokalnej gospodarki. We wszystkich gminach dominują podmioty z sekcji G oraz F. Podmioty z sekcji S i T są trzecią największą grupą we wszystkich gminach poza Korycinem, w którym dominują podmioty z sekcji C – przetwórstwo przemysłowe.

Na terenie obszaru LGD 97% podmiotów gospodarczych to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób. Przedsiębiorstwa małe zatrudniające do 50 osób stanowią 3% wszystkich podmiotów. Firmy średnie zatrudniające do 250 osób stanowią około 1% wszystkich podmiotów. Na terenie LGD działa jedno duże przedsiębiorstwo, które znajduje się w gminie Mońki. Przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 1000 pracowników nie funkcjonują na analizowanym terenie.

Tabela 19. Liczba zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON w podziale na sekcje PKD 2007 wg danych z 2021 roku

Obszar	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	SiT	U
Dąbrowa Białostocka	18	0	57	1	3	116	153	44	17	23	21	23	36	10	15	37	40	10	61	0
Goniądz	9	0	19	3	1	61	54	14	16	3	9	11	15	7	9	15	7	10	25	0
Janów	11	0	23	0	1	36	35	7	4	6	2	5	12	7	13	11	5	1	36	0
Jaświły	11	0	14	1	2	73	40	11	6	6	4	3	4	6	11	7	7	5	17	0
Korycin	11	1	29	0	0	24	45	10	5	9	2	1	12	12	6	3	4	7	9	0
Lipsk	15	1	19	0	1	47	66	15	5	5	9	8	10	7	7	9	9	3	21	0
Mońki	34	0	93	4	5	210	260	76	40	32	46	25	99	21	14	34	87	14	103	0
Nowy Dwór	3	0	4	0	0	24	10	7	0	0	0	5	2	2	7	2	2	1	9	0
Suchowola	34	0	31	1	2	81	64	11	8	9	8	1	18	3	17	13	14	7	34	0
Sztabin	33	3	24	0	1	34	43	25	7	2	4	4	12	8	10	6	10	2	25	0
Trzcianne	10	0	22	2	1	60	27	7	2	2	4	0	8	5	8	6	6	4	22	0
Obszar LGD	189	5	335	12	17	766	797	227	110	97	109	86	228	88	117	143	191	64	362	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

W 2020 roku liczba firm zatrudniających do 9 pracowników wyniosła 3 711 podmiotów, zatrudniających od 10 do 49 pracowników – 110 podmiotów. Wskaźnik liczby firm zatrudniających do 50 pracowników liczony wg formuły: $0,25 * \text{liczba Mk} / \text{liczba firm zatrudniających do 50 pracowników}$, wyniósł na obszarze LGD 4,16 i był znacznie wyższy od kraju i województwa. Świadczy to o niskim poziomie przedsiębiorczości w tej klasie podmiotów.

Tabela 20. Podmioty wg klas wielkości w 2021 roku

Obszar	ogółem	0 - 9		10 - 49		50 - 249		250 - 999		1000 i więcej
		szt.	%	szt.	%	szt.	%	szt.	%	
Dąbrowa Białostocka	686	658	96	23	3	5	1	0	0	0
Goniądz	291	282	97	6	2	3	1	0	0	0
Janów	215	209	97	3	1	3	1	0	0	0
Jaświły	229	222	97	6	3	1	0	0	0	0
Korycin	191	184	96	7	4	0	0	0	0	0
Lipsk	257	250	97	7	3	0	0	0	0	0
Mońki	1 199	1 151	96	36	3	11	1	1	0	0
Nowy Dwór	78	75	96	3	4	0	0	0	0	0
Suchowola	357	347	97	10	3	0	0	0	0	0
Sztabin	256	250	98	6	2	0	0	0	0	0
Trzcianne	196	194	99	2	1	0	0	0	0	0
Obszar LGD	3 955	3 822	97	109	3	23	1	1	0	0

Zródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela 21. Podmioty zatrudniające do 50 pracowników w 2020 roku

Nazwa	liczba firm zatrudniających pracowników w liczbie:		liczba mieszkańców	wskaźnik: 0,25*liczba Mk/ liczba firm zatrudniających do 50 pracowników
	0 - 9	10 - 49		
Polska	4 497 099	134 600	38 088 564	2,06
Podlaskie	105 754	2 955	1 156 591	2,66
Dąbrowa Białostocka	4 497 099	134 600	38 088 564	2,06
Goniądz	105 754	2 955	1 156 591	2,66
Janów	621	24	10 639	4,12
Jaświły	278	6	4 768	4,20
Korycin	195	3	3 850	4,86
Lipsk	214	6	4 539	5,16
Mońki	166	7	3 108	4,49
Nowy Dwór	244	7	4 678	4,66
Suchowola	1 140	37	14 309	3,04
Sztabin	78	3	2 325	7,18
Trzcianne	340	9	6 562	4,70
Dąbrowa Białostocka	252	6	4 720	4,57
Goniądz	183	2	4 080	5,51
Obszar LGD	3 711	110	63 578	4,16

Zródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

5. Rolnictwo

Na obszarze LGD funkcjonuje 9166 gospodarstw rolnych, najwięcej w Dąbrowie Białostockiej, Suchowoli i Mońkach. W strukturze gospodarczej gmin wchodzących w skład LGD zdecydowanie dominuje rolnictwo oparte na indywidualnych gospodarstwach rolnych. Wszystkie gminy z obszaru LGD mają korzystniejszą strukturę agrarną z większym niż w regionie i kraju udziałem gospodarstw powyżej 10 ha. W gminie Korycin gospodarstwa największe 15 ha i więcej stanowią prawie połowę gospodarstw ogółem. Również pięć innych gmin posiada ponad 40% gospodarstw o największej powierzchni. Rolnictwo stanowi główne źródło dochodów mieszkańców. Nakład pracy osób pracujących w gospodarstwach rolnych na terenie LGD jest relatywnie wysoki. AWU osiąga najwyższe wartości w gminach: Dąbrowa Białostocka, Suchowola, Mońki, Sztabin i Jaświły.

Ze względu na położenie i specyfikę geograficzno-przyrodniczą obszaru LGD, turystyka (w tym organizacja wypoczynku i rekreacji) ma szczególne znaczenie dla aktywizacji zawodowej i rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców w tym zakresie.

Tabela 22. Liczba i rodzaj gospodarstw rolnych w LGD w roku 2020

Obszar	gospodarstwa rolne [szt.]	gospodarstwa rolne [struktura %]					
	ogółem	ogółem	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
Polska	1 317 400	100,00%	1,9	50,1	21,9	9,9	16,1
Podlaskie	77 800	100,00%	0,8	28,2	24,4	16,9	29,7
Lipsk	744	100,00%	0,7	20,6	28,0	18,8	32,0
Sztabin	936	100,00%	0,5	17,9	22,1	18,7	40,7
Goniądz	675	100,00%	0,9	19,3	20,9	18,5	40,4
Jaświły	830	100,00%	0,0	0,0	20,6	24,1	40,7
Mońki	1 032	100,00%	0,6	26,1	27,6	19,3	26,5
Trzcianne	728	100,00%	0,0	0,0	24,0	18,5	33,5
Dąbrowa Białostocka	1 365	100,00%	0,3	17,1	31,1	23,1	28,4
Janów	740	100,00%	0,4	13,9	23,1	22,6	40,0
Korycin	501	100,00%	0,0	0,0	18,6	20,2	49,5
Nowy Dwór	572	100,00%	0,0	0,0	27,3	21,7	32,9
Suchowola	1 043	100,00%	0,0	0,0	21,4	24,1	42,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, Powszechny Spis Rolny 2020.

Tabela 23. Nakłady pracy osób pracujących w gospodarstwach rolnych w AWU (miejsca pracy) w 2020

Obszar	nakłady pracy osób pracujących w gosp. rolnych
	[AWU]
Polska	1 427 498
Podlaskie	88 516
Powiat augustowski	5 678
Powiat sokólski	9 456
Powiat moniecki	6 030
Lipsk	946
Sztabin	1 264
Goniądz	857
Jaświły	1 117
Mońki	1 271
Trzcianne	940
Dąbrowa Białostocka	1 790
Janów	997
Korycin	792
Nowy Dwór	694
Suchowola	1 501

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, Powszechny Spis Rolny 2020.

Grunty wchodzące w skład gospodarstw rolnych na obszarze LGD są to w większości użytki rolne w dobrej kulturze, co jest charakterystyczne dla całego województwa, jedynie gmina Lipsk i gmina Trzcianne mają nieco niższy odsetek tego rodzaju gruntów, na rzecz lasów i gruntów leśnych (ok. 15%). Gruntów ugorowanych, w tym obsianych nawozami zielonymi jest kilkakrotnie mniej niż ogółem w kraju, ale podobnie jak średnio w województwie, jedynie odsetek ugorów w gminie Korycin zbliża się do wartości dla Polski. Bardzo wysoki udział łąk trwałych (powyżej 40%) występuje w gminach Sztabin i Goniądz. Jest on dużo wyższy niż w kraju (16,7%) a nawet w województwie podlaskim (27,2%). Jest to związane z położeniem w dolinie Biebrzy.

Na obszarze LGD wiele gospodarstw prowadzi bardziej różnorodną działalność rolniczą w porównaniu gospodarstwami w kraju i w regionie. Świadczą o tym udziały gospodarstw: utrzymujących zwierzęta gospodarskie, gospodarstw z powierzchnią zasiewów i z powierzchnią sadów w liczbie gospodarstw ogółem. Wymienione wskaźniki są wyższe na obszarze LGD niż w kraju i regionie, poza jednym dotyczącym udziału gospodarstw posiadających sady (w kraju jest ich 11,8%, na obszarze LGD – 6,3%, ale jest to udział wyższy niż w regionie – 5,3%). Na obszarze LGD udział gospodarstw utrzymujących zwierzęta wynosi 46,2% (w kraju – 20,8%, w regionie – 38,2%). Gospodarstwa rolne specjalizują się w szczególności w produkcji mleka, stąd duże pogłowie bydła. Mońki specjalizują się w chowie świń – prawie 50% pogłowie na obszarze LGD. Suchowola, Janów i Mońki charakteryzują się istotnym udziałem w chowie drobiu.

Z ponad 80 tys. ha zasiewów, ponad 57 tys. ha stanowią zboża w tym głównie żyto ozime (ok. 12,4 tys. ha), pszenżyto ozime (ok. 10,7 tys. ha) i mieszanki zbożowe jare (ok. 15,7 tys. ha) oraz owies (ok. 9,3 tys. ha). Zasiwy ziemniaków obejmują ponad 1,1 tys. ha, kukurydza na ziarno – 3,5 tys. ha, rzepak i rzepik - 697 ha. Spośród innych ważnych ziemiopłodów można wymienić: tytoń, gryka, groch, łubin, soja.

Najwięcej gospodarstw domowych z obszaru LGD, których dochody w większości pochodziły z działalności rolniczej znajduje się w gminach Dąbrowa Białostocka, Suchowola, Mońki, Sztabin i Jaświły (powyżej 500 gospodarstw).

Tabela 24. Gospodarstwa indywidualne wg głównego źródła utrzymania gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

Obszar	gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody:				
	z działalności rolniczej	z działalności pozarolniczej	z pracy najemnej	z emerytury i renty	z niezarobkowych źródeł utrzymania poza emeryturą i rentą
Polska	397 545	106 195	433 546	203 371	26 828
Podlaskie	34 302	5 504	20 239	8 273	1 186
Lipsk	373	54	182	62	10
Sztabin	519	62	177	70	11
Goniądz	313	36	180	72	10
Jaświły	508	48	133	42	3
Mońki	539	84	228	75	15
Trzcianne	433	23	142	57	4
Dąbrowa Białostocka	671	85	306	129	7
Janów	378	47	152	53	6
Korycin	316	35	75	22	0
Nowy Dwór	296	27	139	47	4
Suchowola	663	43	169	48	13

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela 25. Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych ogółem w 2020 r.

Obszar	grunty ogółem [ha]	grunty ogółem [%]	użytki rolne ogółem [%]	użytki rolne w dobrej kulturze [%]	pod zasiewami [%]	grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi [%]	uprawy trwałe [%]	łąki trwałe [%]	pastwiska trwałe [%]	pozostałe użytki rolne [%]	las i grunty leśne [%]	pozostałe grunty [%]
Polska	16 669 025,07	100%	89,7	88,5	65,8	1,1	2,3	16,7	2,5	1,2	5,8	4,5
Podlaskie	1 286 272,85	100%	85,6	84,7	52,2	0,5	0,4	27,2	4,2	0,9	10,5	3,9
Lipsk	12 857,30	100%	78,8	77,7	46,5	0,6	0,3	24,3	5,8	1,1	15,9	5,3
Sztabin	18 716,49	100%	82,7	80,8	26,9	0,2	0,1	47,1	6,4	1,9	12,6	4,7
Goniądz	15 367,86	100%	85,1	84,5	38,0	0,2	0,1	43,6	2,6	0,6	11,2	3,8
Jaświły	16 922,34	100%	90,1	89,4	51,9	0,2	0,1	33,0	4,1	0,7	5,6	4,3
Mońki	16 428,49	100%	85,3	84,1	53,0	0,2	0,1	28,9	2,0	1,2	10,8	3,9
Trzcianne	13 858,98	100%	79,0	78,2	39,3	0,1	0,1	37,6	1,1	0,7	15,0	6,1
Dąbrowa Białostocka	21 108,79	100%	87,1	86,4	52,7	0,2	0,4	28,6	4,4	0,7	7,1	5,7
Janów	14 389,97	100%	90,5	89,9	52,4	0,1	5,0	30,1	2,3	0,5	5,9	3,6
Korycin	10 465,70	100%	89,8	89,4	53,5	0,9	0,3	32,9	1,8	0,4	7,0	3,1
Nowy Dwór	9 728,17	100%	84,3	82,8	60,4	0,2	0,2	16,7	5,1	1,4	11,9	3,8
Suchowola	20 667,26	100%	87,9	87,3	49,1	0,2	0,2	33,5	4,2	0,6	8,2	3,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS, Powszechny Spis Rolny 2020.

Tabela 26. Udział gospodarstw rolnych wg rodzaju aktywności

Obszar	liczba gospodarstw	udział gospodarstw z pow. sadów	udział gospodarstw z pow. zasiewów	udział gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie
	[gosp.]	[%]	[%]	[%]
Polska	1 317 400	11,8%	82,7%	20,8%
Podlaskie	77 800	5,4%	88,5%	38,2%
Lipsk	744	8,6%	95,7%	44,2%
Sztabin	936	4,6%	90,5%	43,5%
Goniądz	675	2,7%	86,5%	42,5%
Jaświły	830	4,3%	94,1%	55,3%
Mońki	1 032	1,6%	93,0%	34,5%
Trzcianne	728	1,2%	93,4%	45,9%
Dąbrowa Białostocka	1 365	12,1%	96,2%	44,8%
Janów	740	9,6%	93,4%	49,2%
Korycin	501	5,0%	95,6%	55,5%
Nowy Dwór	572	7,3%	96,7%	43,5%
Suchowola	1 043	8,7%	96,3%	53,6%
Obszar LGD	9166	6,3%	93,9%	46,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS, Powszechny Spis Rolny 2020.

Tabela 27. Pogłowie zwierząt

Obszar	bydło ogółem	bydło - krowy	świnie ogółem	świnie - lochy na chów	drób ogółem	drób kurzy
	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]
Lipsk	8 558	3 586	466	48	6 419	5 983
Sztabin	14 417	6 431	51	4	7 084	6 693
Goniądz	11 224	5 557	6 148	5	86 830	86 669
Jaświły	15 750	6 486	3 778	354	25 167	3 970
Mońki	12 562	5 475	17 099	577	681 069	680 696
Trzcianne	10 539	4 597	1 587	159	42 151	42 068
Dąbrowa Białostocka	14 598	5 544	2 176	222	14 236	9 596
Janów	11 187	4 178	3 257	150	983 389	980 191
Korycin	12 279	4 875	1 404	176	257 491	257 269
Nowy Dwór	4 929	1 753	649	68	5 668	5 513
Suchowola	18 368	7 244	1 798	205	1 537 246	1 524 475
Obszar LGD	134 411	55 726	38 413	1 968	3 646 750	3 603 123

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS, Powszechny Spis Rolny 2020.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Tabela 28. Powierzchnia zasiewów głównych zbóż

Obszar	zasiewy ogółem	zboża razem	zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	żyto ozime	jęczmień jary	owies	pszen-żyto ozime	mieszanki zbożowe jare	kukurydza na ziarno	ziemiaki	rzepak i rzepak razem	warzywa gruntowe
	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]
Lipsk	5 983	4 489	4 352	1 250	33	1 135	618	1 181	114	103	0	13
Sztabin	5 034	2 949	2 840	852	0	233	530	1 058	95	67	0	2
Goniądz	5 845	3 457	3 178	709	124	400	529	842	275	38	211	0
Jaświły	8 777	6 196	5 737	976	171	869	1 287	1 897	459	93	230	2
Mońki	8 712	6 703	5 875	1 007	216	506	1 662	1 515	828	62	143	10
Trzcianne	5 448	3 959	3 805	891	83	544	978	1 061	153	45	0	0
Dąbrowa Białostocka	11 125	8 561	8 254	1 547	171	1 666	1 749	2 578	253	279	70	53
Janów	7 542	5 517	4 934	1 129	84	953	921	1 470	488	96	0	5
Korycin	5 601	3 963	3 600	901	92	407	762	1 176	349	72	0	6
Nowy Dwór	5 880	4 792	4 678	1 288	56	1 619	667	779	79	108	0	22
Suchowola	10 147	7 040	6 563	1 879	117	987	1 006	2 144	471	140	42	3
Obszar LGD	80 094	57 625	53 816	12 429	1 148	9 319	10 708	15 700	3 564	1 102	697	115

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS, Powszechny Spis Rolny 2020.

Na obszarze LGD powierzchnia sadów wynosi prawie 1 tys. ha, a liczba gospodarstw z sadami wynosi 581 sztuk. Dane wskazują na wyższą niż w regionie działalność sadowniczą rolników.

Wśród głównych ziemiopłodów ogrodniczych istotne znaczenie mają: aronia, borówka, porzeczka, wiśnia i czereśnia, malina i jeżyna, leszczyna, jabłoń, truskawka, śliwa.

Tabela 29. Gospodarstwa rolne z sadami

Obszar	powierzchnia sadów	gospodarstwa z powierzchnią sadów
	[ha]	[gosp.]
Lipsk	32,95	64
Sztabin	23,83	43
Goniądz	8,42	18
Jaświły	8,03	36
Mońki	12,32	17
Trzcianne	13,09	9
Dąbrowa Białostocka	86,12	165
Janów	714,58	71
Korycin	31,85	25
Nowy Dwór	17,10	42
Suchowola	30,77	91
Obszar LGD	979,06	581

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS, Powszechny Spis Rolny 2020.

6. Obszary cenne przyrodniczo i turystyka

Obszar LGD obfituje w rzeki, zbiorniki wodne, wspaniałe krajobrazy dolin rzecznych, lasy i jeziora. Do głównych zasobów wodnych należy rzeka Biebrza wraz z doliną. Przynależność terenów do Biebrzańskiego Parku Narodowego gwarantuje czystość środowiska i ochronę przyrody. Okolice rzeki to miejsca lęgowe wielu gatunków ptaków oraz miejsca bytowania zwierząt takich jak: łosie, sarny, dziki, wilki i wielu gatunków chronionych. Znajdują się tutaj także stanowiska wielu gatunków roślin chronionych oraz zespoły roślinne wielu typów: bagienne, torfowiskowe i leśne.

Obszar LGD obfituje także w liczne mniejsze rzeki, rzeczki i ciek wodne, np. Brzozówka, Kumiałka i inne. Na obszarze znajdują się także zbiorniki wodne, retencyjne, o różnym przeznaczeniu, które stanowią potencjał do zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego. Można wymienić przykładowo: zbiornik wodny „Sitawka” (gm. Janów), zbiornik wodny Szumowo-Olszynka (gm. Korycin), zalew w Korycinie.

Na terenie LGD znajdują się cenne zasoby leśne: Puszcza Knyszyńska, w tym Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej. Północna część obszaru LGD znajduje się także w obszarze oddziaływania Puszczy Augustowskiej.

Na analizowanym terenie znajdują się obszary Natura 2000 obejmujące wszystkie gminy:

- Obszar Natura 2000 SOO Ostoja Augustowska (Sztabin, Lipsk),
- Obszar Natura 2000 SOO Ostoja Augustowska (Sztabin, Lipsk),
- Obszar Natura 2000 OSO Puszcza Augustowska (Sztabin, Lipsk),
- Obszar Natura 2000 OSO Ostoja Biebrzańska (Nowy Dwór, Lipsk, Dąbrowa Białostocka, Sztabin, Suchowola, Jaświły, Goniądz, Mońki, Trzcianne),
- Obszar Natura 2000 SOO Dolina Biebrzy (Nowy Dwór, Lipsk, Dąbrowa Białostocka, Sztabin, Suchowola, Jaświły, Goniądz, Mońki, Trzcianne),
- Obszar Natura 2000 SOO Ostoja Knyszyńska (Janów, Suchowola, Dąbrowa Białostocka),
- Obszar Natura 2000 OSO Puszcza Knyszyńska (Janów, Korycin).

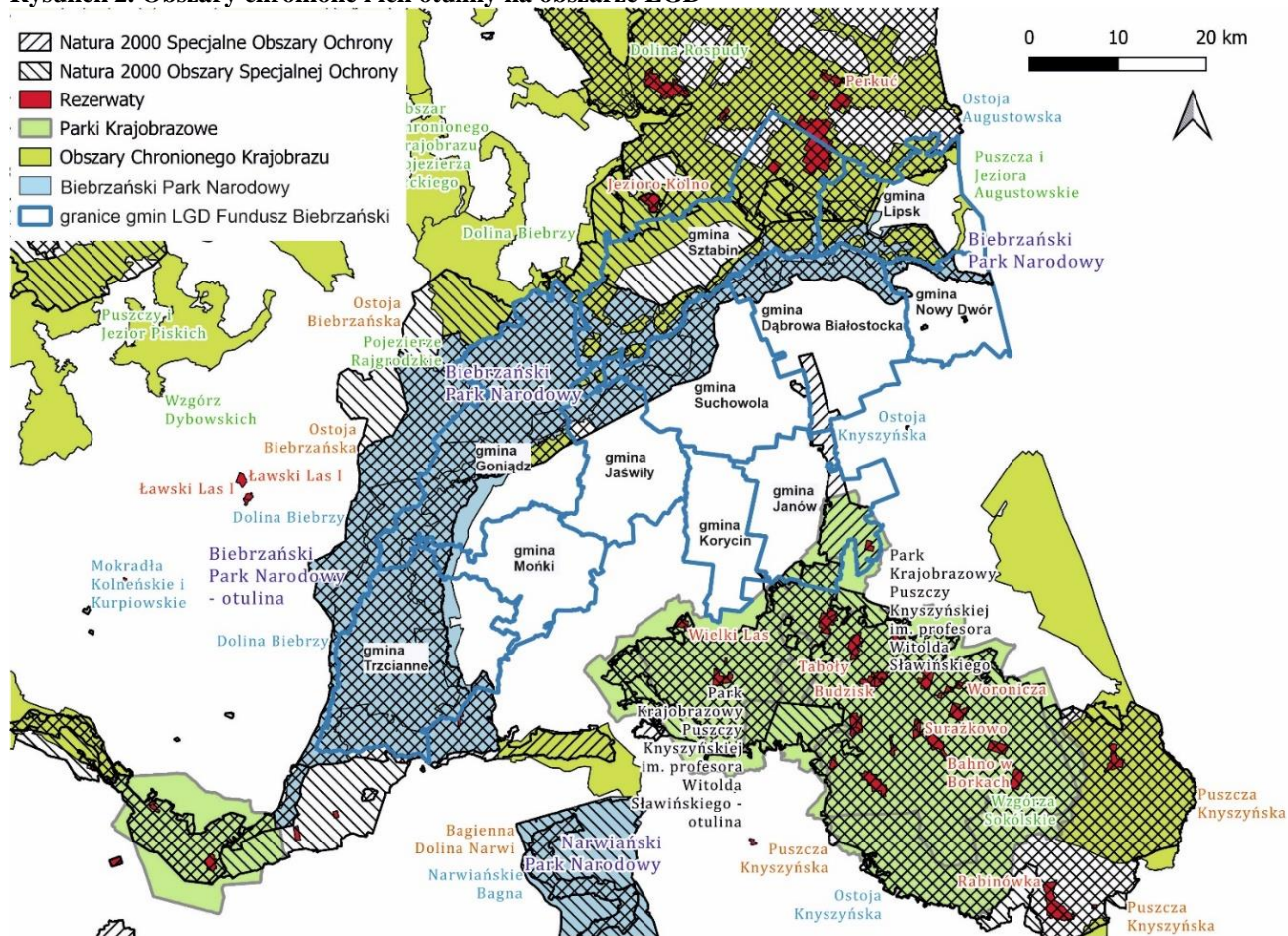
Na analizowanym obszarze znajdują się także inne formy ochrony (wraz z otulinami):

- Biebrzański Park Narodowy (Nowy Dwór, Lipsk, Dąbrowa Białostocka, Sztabin, Suchowola, Jaświły, Goniądz, Mońki, Trzcianne),
- Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej (Janów),
- Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Biebrzy (Lipsk, Sztabin, Goniądz),
- Obszar Chronionego Krajobrazu Puszcza i Jeziora Augustowskie (Lipsk, Sztabin),
- Rezerwat Przyrody Starodrzew Szyndzielski (Janów),
- Rezerwat Przyrody Kuriańskie Bagno (Sztabin),
- Rezerwat Przyrody Glinki (Sztabin),
- Rezerwat Przyrody Kozi Rynek (Sztabin).²

---

² Geoserwis GDOŚ (gdos.gov.pl).

Rysunek 2. Obszary chronione i ich otuliny na obszarze LGD

Źródło: opracowanie własne na podstawie Geoserwis GDOS (gdos.gov.pl).

Oznacza to, że w każdej gminie na obszarze LGD znajduje się co najmniej jedna z w/w form ochrony przyrody lub ich otuliny.

Atrakcyjność turystyczną obszaru LGD istotnie uzupełnia lokalne dziedzictwo kulturowe: miejsca historyczne, religijne, zabytki i kulturowe dziedzictwo niematerialne. Na analizowanym terenie występują cenne obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa podlaskiego. Na obszarze LGD funkcjonuje 70 obiektów objętych najwyższą opieką konserwatorską. Obiekty o dużej wartości historycznej są stosunkowo równomiernie rozłożone na obszarze, a wraz z walorami przyrodniczymi mogą stanowić znaczący potencjał turystyczny.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Tabela 30. Wykaz zabytków nieruchomych województwa podlaskiego

Obszar	Liczba obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków
Dąbrowa Białostocka	10
Goniądz	8
Janów	5
Jaświły	5
Korycin	7
Lipsk	5
Mońki	5
Nowy Dwór	6
Suchowola	4
Sztabin	7
Trzcianne	8
LGD	70

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Białymstoku.

Poniżej wybrane atrakcje turystyczne:

- Izba Pamięci bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Suchowoli. Izba została otwarta w 1986 roku. Jej siedzibą są pomieszczenia plebanii. W zbiorach znajdują się pamiątki po kapłanie, m.in. jego portrety, zdjęcia oraz legitymacja szkolna.
- Puszczykówka - Wioska Indiańska i Kraina Westernu, położona 6 km od Suchowoli, otoczona Biebrzańskim Parkiem Narodowym i jeziorami augustowskimi z mini zoo.
- Muzułmański Dom Parafialny w Suchowoli, który oprócz noclegów umożliwia degustację przysmaków tatarskich oraz regionalnych potraw, takich jak kołduny czy pieriekaczewnik.
- Sanktuarium Maryjne w Różanymstoku (gm. Dąbrowa Białostocka) wraz z Cudownym Obrazem Matki Boskiej, wzniesione na wzór kościoła jezuickiego w Grodnie.
- Cmentarz żydowski z XVII wieku. Jest to drugi cmentarz żydowski w Dąbrowie Białostockiej, gdzie ostatni pochówek odbył się w 1945 roku. W Dąbrowie Białostockiej przed II wojną światową istniały dwie synagogi, szkoła żydowska oraz łaźnia żydowska.
- Miejscowość Giełczyn (gm. Trzcianne) szczyci się jednym z najstarszych i najbardziej urokliwych drewnianych kościołów w gminie, a także w województwie. Został on wybudowany w 1777 roku i od tego czasu nie przechodził praktycznie żadnych większych modernizacji.
- Sztabin - Kanał Augustowski ze śluzami w Sosnowie i Dębowie, wieś - skansen Jagłowo, duże kompleksy leśne z rezerwatami Glinki i Kozi Rynek.
- Królewski Korycin - zespół kościelno-parkowy. Powstał on na zachodnim brzegu rzeki Kumiałki, przy trakcie z Białegostoku do Suchowoli.

Na analizowanym obszarze licznie występują obiekty historycznej drewnianej architektury, głównie domy drewniane z przełomu XIX i XX wieku m.in. w miejscowości Stara Kamionka.

Zachowało się wiele obiektów sakralnych, miejsc związanych z wydarzeniami historycznymi i kulturą żydowską. Ważnym elementem kultury, ale także istotnym aspektem turystyki są wykreowane tradycyjne produkty lokalne, których produkcję można obserwować, a nawet własnoręcznie wykonać pod okiem fachowców:

- Ser koryciński, lokalna odmiana sera podpuszczkowego, dojrzewającego, produkowana z niepasteryzowanego mleka krowiego. W 2005 roku ser koryciński „swojski” wpisany został na listę produktów tradycyjnych w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

- Korowaj, rodzaj kołacza, tradycyjnego obrzędowego pieczywa pszennego lub żytniego, najczęściej weselnego. W Polsce przejęty z tradycji wschodniej.
- Tkanina dwuosnowowa, której proces powstawania dywanów i makat dwuosnowowych można zobaczyć w pracowniach tkaczek w gminie Janów. Twórczynie wykonują swą pracę ręcznie, z przędzy wełnianej, unikatową techniką, na drewnianych krosnach. W pracowniach można obejrzeć tkaniny jak również je nabyć. Czynne pracownie tkackie znajdujące się na „Szlaku tradycji rękodzieła ludowego Podlasia” udostępniane turystom indywidualnym oraz grupom zorganizowanym, istnieją również pracownie poza szlakiem.

Część gospodarstw agroturystycznych czerpie inspiracje z bogactwa kulturowego obszaru. Niektóre z nich mają profil tematyczny, związane z danym elementem tradycji czy kultury lub nawet kulinariów.

Dość licznie występują szlaki turystyczne, w tym o długości przekraczającej 100 km. Interesujący jest szlak tzw. Linia Mołotowa, czyli radzieckie schrony bojowe, pozostałości kilku umocnień, które zostały wybudowane wzdłuż granicy z III Rzeszą po podziale Polski w 1939 r. na mocy Paktu Ribbentrop-Mołotow.

Na badanym obszarze istnieją tzw. ekomuzea:

- Muzeum Lipskiej Pisanki w Lipsku.
- Ekomuzeum Tkackie „Na Karczaku” w gminie Trzcianne z pracownią tkactwa tradycyjnego, galerią fotografii.
- Izba Tkactwa Dwuosnowowego w Janowie.

Potencjał turystyczny tkwiący głównie w niezwykle cennych walorach przyrodniczych, jest nadal niewystarczająco wykorzystywany. Główną barierą rozwoju turystyki na terenie LGD jest niewystarczająca infrastruktura techniczna, w tym problemy komunikacyjne, zły stan techniczny dróg, brak odpowiedniego zagospodarowania turystycznego obszaru, brak hoteli i obiektów noclegowych, szerszej oferty gastronomicznej. Powstawanie gospodarstw agroturystycznych, często sprofilowanych typu ekogospodarstwo, czy związanych z tradycją i kulturą obszaru, częściowo kompensuje te niedobory.

Ważnym elementem rozwoju lokalnego są działania związane z tworzeniem i promocją produktów lokalnych. Konieczne jest podjęcie działań animujących i wspierających sieci, grupy producenckie, spółdzielnie itp. oraz zaangażowanie gmin i LGD w promocję produktu lokalnego oraz działania mające na celu promocję krótkiego łańcucha sprzedaży z ograniczeniem pośredników.

Według danych GUS na koniec 2021 r. na obszarze LGD funkcjonowało 11 obiektów noclegowych, w tym 3 obiekty hotelowe oraz 8 obiektów krótkotrwałego zakwaterowania.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Tabela 31. Turystyczne obiekty noclegowe i miejsca noclegowe działające w latach 2014-2021

Obszar	obiekty ogółem							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]
Sztabin	1	1	0	0	0	0	0	0
Goniądz	4	6	7	4	6	5	4	3
Jaświły	1	1	1	1	1	1	1	1
Mońki	2	1	1	2	3	3	3	3
Trzcianne	3	3	3	2	2	2	1	1
Dąbrowa Białostocka	1	1	1	1	1	1	1	1
Suchowola	2	3	3	3	2	2	2	2

Obszar	obiekty całoroczne							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]
Sztabin	1	1	0	0	0	0	0	0
Goniądz	2	2	3	0	2	2	2	1
Mońki	1	0	0	1	2	2	2	2
Trzcianne	3	2	2	1	1	1	1	1
Dąbrowa Białostocka	1	1	1	1	1	1	1	1
Suchowola	2	3	3	3	2	2	2	2

Obszar	miejsca noclegowe ogółem							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	[mśc.]	[mśc.]	[mśc.]	[mśc.]	[mśc.]	[mśc.]	[mśc.]	[mśc.]
Sztabin	10	10	0	0	0	0	0	0
Goniądz	255	267	423	147	263	205	175	167
Jaświły	10	10	10	10	10	10	10	10
Mońki	114	78	80	115	131	123	131	131
Trzcianne	59	59	59	41	42	60	45	45
Dąbrowa Białostocka	20	20	20	20	20	20	20	20
Suchowola	24	39	39	39	29	29	29	29

Obszar	miejsca noclegowe całoroczne							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	[mśc.]	[mśc.]	[mśc.]	[mśc.]	[mśc.]	[mśc.]	[mśc.]	[mśc.]
Sztabin	10	10	0	0	0	0	0	0
Goniądz	120	120	221	0	104	108	108	83
Mońki	36	0	0	35	51	43	51	51
Trzcianne	59	44	44	26	27	45	45	45
Dąbrowa Białostocka	20	20	20	20	20	20	20	20
Suchowola	24	39	39	39	29	29	29	29

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Noclegowa baza turystyczna na obszarze LGD w roku 2021 dostępna była tylko w 6 gminach: Goniądz, Jaświły, Mońki, Trzcianne, Dąbrowa Białostocka i Suchowola, przy czym w Jaświłach oferowane są miejsca noclegowe wyłącznie w sezonie wakacyjnym. W Sztabinie funkcjonował 1 obiekt do roku 2015.

Obiekty noclegowe całoroczne występują nielicznie (1-2 obiekty) i zaledwie w 5 spośród 11 gmin. Nawet w sezonie letnim ich liczba nie wzrasta w znaczący sposób. Zapewne największy potencjał posiada gmina Goniądz, w której oferta obiektów noclegowych była bogatsza w ubiegłych latach (od 4 do 7 obiektów). Na przestrzeni lat 2014-2021 obiektów raczej ubywało, jedynie w gminie Mońki nastąpił nieznaczny wzrost.

Podobne tendencje zachodzą w przypadku miejsc noclegowych. Ogólnie ich liczba zmniejsza się w ciągu analizowanych 8 lat, wzrosła tylko w gminie Mońki. Widoczny jest wyraźny sezonowy charakter dostępnych miejsc noclegowych w Mońkach, Goniądzu, Jaświłach. W porównaniu do miejsc całorocznych jest ich nawet kilkukrotnie więcej.

Rejestrowaną w GUS ofertę noclegową obszaru LGD istotnie uzupełniają funkcjonujące kwatery agroturystyczne oraz kwatery prywatne, nierejestrowane, z których także korzystają turyści i osoby przyjezdne. Należy podkreślić, że teren LGD jest miejscem docelowym nie tylko typowych turystów, ale także turystyki rodzinnej. Liczba kwater agroturystycznych na obszarze LGD wynosi 117, a liczba miejsc noclegowych w kwaterach – 1121 szt. Tylko około połowy z kwater regularnie promuje się w portalach turystycznych.³

Tabela 32. Liczba kwater agroturystycznych i miejsc noclegowych w kwaterach wg gmin wg stanu na kwiecień 2023

Obszar	Liczba kwater agroturystycznych	Liczba miejsc noclegowych
Dąbrowa Białostocka	5	45
Goniądz	44	395
Janów	2	23
Jaświły	20	174
Korycin	3	71
Lipsk	4	25
Mońki	5	54
Nowy Dwór	0	0
Suchowola	10	122
Sztabin	10	85
Trzcianne	14	127
LGD	117	1121

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z gmin obszaru LGD

³ Na podstawie ogólnodostępnych portali turystycznych.

7. Trzeci sektor

Na terenie wszystkich analizowanych gmin występują stowarzyszenia i fundacje prowadzące szeroki zakres działań społecznych i charytatywnych. Najwięcej organizacji pozarządowych posiada siedzibę na terenie gminy Mońki (32 organizacje). Najmniej tego typu podmiotów posiada siedzibę w gminie Nowy Dwór (9). W sumie na terenie LGD działa 207 organizacji pozarządowych.

Tabela 33. Liczba organizacji pozarządowych posiadających siedzibę na terenie danej gminy wg Krajowego Rejestru Sądowego

Obszar	Organizacje pozarządowe
Dąbrowa Białostocka	27
Goniądz	19
Janów	28
Jaświły	14
Korycin	10
Lipsk	15
Mońki	32
Nowy Dwór	9
Suchowola	24
Sztabin	16
Trzcianne	13
LGD	207

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Rejestru Sądowego.

Tabela 34. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców

Obszar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	zmiana % w latach 2014 - 2021
Polska	3,31	3,51	3,68	3,85	3,68	3,83	3,93	4,07	23,0
Podlaskie	3,16	3,31	3,42	3,55	3,43	3,56	3,65	3,74	18,4
Dąbrowa Białostocka	2,99	3,09	3,06	3,09	3,13	3,18	3,22	3,30	10,4
Goniądz	4,54	4,74	4,39	4,64	4,66	4,66	5,11	5,40	18,9
Janów	3,51	3,55	3,57	3,60	3,63	3,66	3,75	3,77	7,4
Jaświły	2,13	2,36	2,39	2,58	2,63	2,68	2,29	2,33	9,4
Korycin	2,65	2,98	3,33	3,38	3,08	3,12	3,15	3,21	21,1
Lipsk	2,59	2,61	2,63	2,66	2,70	2,77	2,81	2,89	11,6
Mońki	2,42	2,44	2,52	2,53	2,28	2,15	2,23	2,25	-7,0
Nowy Dwór	3,23	3,30	3,30	3,33	3,39	3,82	3,89	3,99	23,5
Suchowola	3,10	3,26	3,28	3,31	3,47	3,49	3,55	3,60	16,1
Sztabin	2,48	2,88	2,90	3,11	3,14	3,16	3,20	3,25	31,0
Trzcianne	2,90	2,93	2,95	2,98	3,01	3,04	3,10	3,15	8,6
średnia dla LGD:	2,96	3,10	3,12	3,20	3,19	3,25	3,30	3,38	14,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Wskaźnik liczby organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców na terenie LGD jest zróżnicowany w zależności od gminy. Najwięcej organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców występuje w gminie Goniądz (5,4), zaś najmniej w gminie Mońki (2,25), przy czym średnia dla województwa podlaskiego (3,74) i Polski (4,07) jest nieznacznie wyższa niż średnia LGD (3,38).

W latach 2014 – 2021 w większości gmin wskaźnik wzrósł. Szczególnie znaczący przyrost nastąpił w gminie Sztabin (31%). Spadek odnotowano tylko w gminie Mońki gdzie zmiana osiągnęła -7%.

8. Pomoc społeczna

Jednym z głównych problemów obszaru LGD jest stosunkowo wysoki odsetek osób wykluczonych społecznie. Świadczą o tym przede wszystkim dane dotyczące odsetka mieszkańców korzystających z pomocy społecznej.

Na analizowanym obszarze w 2021 r. ze świadczeń pomocy społecznej korzystało około 8,4% wszystkich mieszkańców. Największy problem odnotowano w sześciu gminach: Janów, Jaświły, Korycin, Lipsk, Suchowola, Trzcianne.

Na przestrzeni lat 2014 – 2021 liczba osób korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się na całym obszarze LGD prawie o połowę. Spadki są porównywalne do wskaźników wojewódzkich (-49%) oraz ogólnokrajowych (-51,9). Należy jednak zauważyć, że zasięg korzystania z pomocy społecznej na terenie LGD jest znacznie wyższy niż dla województwa (4,9%) oraz ponad dwukrotnie wyższy niż dla kraju (3,7%).

Tabela 35. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2014 – 2021 [%]

Obszar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	zmiana % w latach 2014 - 2021
Polska	7,7	7,1	6,5	5,7	5,1	4,6	4,1	3,7	-51,9
Podlaskie	9,6	9,0	8,2	7,3	6,7	6,1	5,5	4,9	-49,0
Dąbrowa Białostocka	12,3	12,3	10,4	8,8	9,6	8,6	7,1	5,5	-55,3
Goniądz	15,8	15,1	14,1	12,8	10,9	8,7	8,3	7,8	-50,6
Janów	16,5	16,7	16,1	13,6	13,2	11,7	11,4	9,8	-40,6
Jaświły	17,7	16,4	16,1	14,1	13,2	12,3	11,1	9,4	-46,9
Korycin	27,0	19,9	16,9	15,2	11,9	12,8	11,0	9,7	-64,1
Lipsk	17,0	16,9	16,2	13,1	12,1	10,7	10,4	8,8	-48,2
Mońki	8,8	8,9	7,8	6,6	6,3	5,9	5,5	5,0	-43,2
Nowy Dwór	20,1	13,3	12,7	11,9	10,2	10,2	7,6	6,4	-68,2
Suchowola	19,3	18,5	17,4	17,5	16,6	17,1	14,8	13,4	-30,6
Sztabin	10,9	11,5	8,2	8,4	7,3	6,3	5,5	4,6	-57,8
Trzcianne	19,2	17,9	16,6	15,0	14,3	13,1	12,1	11,9	-38,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Na problem niskich dochodów mieszkańców LGD wskazują dane dotyczące udzielonych zasiłków rodzinnych. Choć ich odsetek uległ znacznemu zmniejszeniu w analizowanych latach (spadek o ponad 21%), to w przypadku gmin Trzcianne oraz Suchowola, wciąż odpowiednio 58,2% oraz 57,1% dzieci w wieku do 17 lat objętych jest świadczeniem z zakresu pomocy społecznej. Średni udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku dla całego obszaru LGD wynosi 43,9% i był znacznie wyższy niż średnia wojewódzka (25%) oraz średnia ogólnokrajowa (19,5%).

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Tabela 36. Liczba korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w 2020 roku

Obszar	liczba korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	liczba mieszkańców	zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej
Polska	1 589 337	38 088 564	4,17%
Podlaskie	64 313	1 156 591	5,56%
Dąbrowa Białostocka	798	10 639	7,50%
Goniądz	408	4 768	8,56%
Janów	464	3 850	12,05%
Jaświły	536	4 539	11,81%
Korycin	349	3 108	11,23%
Lipsk	522	4 678	11,16%
Mońki	821	14 309	5,74%
Nowy Dwór	197	2 325	8,47%
Suchowola	1 012	6 562	15,42%
Sztabin	277	4 720	5,87%
Trzcianne	514	4 080	12,60%
Obszar LGD	5 898	63 578	9,28%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela 37. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku

Obszar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	zmiana % w latach 2014 - 2021
Polska	28,3	26,8	29,4	29,3	29,4	27,0	22,7	19,5	-31,1
Podlaskie	34,6	33,2	36,6	36,8	36,7	33,3	29,0	25,0	-27,7
Dąbrowa Białostocka	51,5	49,5	54,7	55,8	54,9	50,0	47,9	41,1	-20,2
Goniądz	48,2	46,1	52,4	53,3	49,6	44,3	42,8	39,7	-17,6
Janów	55,9	53,2	59,1	59,7	56,1	49,6	51,2	47,9	-14,3
Jaświły	54,7	54,1	57,2	57,1	52,0	46,8	44,8	39,6	-27,6
Korycin	59,1	55,2	57,0	57,0	51,1	43,6	42,3	36,9	-37,6
Lipsk	53,4	51,4	53,5	52,5	51,1	47,5	45,8	38,1	-28,7
Mońki	42,1	41,4	44,5	45,2	44,5	42,9	37,3	32,3	-23,3
Nowy Dwór	57,8	55,5	61,6	60,3	56,6	52,6	54,6	46,3	-19,9
Suchowola	63,2	62,8	66,3	67,1	64,8	61,8	61,2	57,1	-9,7
Sztabin	61,5	59,8	63,6	63,1	60,3	52,3	49,2	45,4	-26,2
Trzcianne	63,7	63,2	65,0	66,6	63,5	61,6	59,7	58,2	-8,6
średnia dla LGD:	55,6	53,8	57,7	58,0	55,0	50,3	48,8	43,9	-21,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Na obszarze LGD znaczny odsetek mieszkańców korzysta z pomocy społecznej. W analizowanych latach występował trend malejący, ale nadal odsetek na obszarze LGD jest wyższy od średniej wojewódzkiej i krajowej. Dodatkowym problemem jest znaczny odsetek dzieci objętych zasiłkami rodzinnymi.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Do głównych przyczyn udzielania pomocy na obszarze LGD należą: ubóstwo (25% wszystkich przyczyn), bezrobocie (19%), długotrwała lub ciężka choroba (19%), niepełnosprawność (12%), potrzeba ochrony macierzyństwa (11%)

Tabela 38. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w 2022 roku wg przyczyn przyznania świadczenia 1

Przyczyny udzielania pomocy	Dąbrowa Białostocka	Janów	Lipsk	Mońki	Sztabin	Goniądz	Jaświly
Ubóstwo	77	33	96	158	55	59	64
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	3	1	2	7	4	2	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa	15	38	27	34	13	17	36
Bezrobocie	112	40	53	141	38	50	20
Niepełnosprawność	50	30	41	73	23	44	36
Długotrwała lub ciężka choroba	150	42	56	96	14	58	20
Bezradność w sprawach opiek.-wychow. i prowadzenia gospodarstwa domowego	30	13	14	48	4	18	12
Przemoc w rodzinie	8	1	1	1	0	1	2
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	45	12	9	20	2	5	25
Narkomania	0	0	0	1	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	3	1	0	6	0	1	0
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	1	3	0	1	2	0	1
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	1	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	1	0
Razem	494	214	299	587	155	256	216

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z gmin obszaru LGD

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Tabela 39. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w 2022 roku wg przyczyn przyznania świadczenia 2

Przyczyny udzielania pomocy	Korycin	Nowy Dwór	Suchowola	Trzcianne	Suma dla LGD	[%] dla LGD
Ubóstwo	54	55	88	85	824	25,0%
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0,0%
Bezdomność	0	0	2	3	24	0,7%
Potrzeba ochrony macierzyństwa	30	17	82	48	357	10,9%
Bezrobocie	25	36	97	28	640	19,5%
Niepelnosprawność	7	10	50	45	409	12,4%
Długotrwała lub ciężka choroba	37	25	85	47	630	19,1%
Bezradność w sprawach opiek.- wychow. i prowadzenia gospodarstwa domowego	0	20	36	23	218	6,6%
Przemoc w rodzinie	0	2	2	0	18	0,5%
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0,0%
Alkoholizm	4	2	3	4	131	4,0%
Narkomania	0	0	0	0	1	0,0%
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	0	2	0	0	13	0,4%
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwoleń na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0,0%
Zdarzenie losowe	1	1	5	8	23	0,7%
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	1	0,0%
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	1	0,0%
Razem	158	170	450	291	3290	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z gmin obszaru LGD

9. Edukacja

Na terenie LGD w 2021 roku działały dwa żłobki zlokalizowane w Dąbrowie Białostockiej oraz w Mońkach. W sumie na terenie LGD w 2021 roku było 1 376 dzieci do 3 roku życia. Opieką żłobkową było objętych 92 dzieci, co stanowiło 6,69% wszystkich dzieci do lat 3. Średnia dla województwa w 2021 roku wynosiła 15,6%, dla kraju 15,5%.

Również w przypadku opieki przedszkolnej, skala dostępności ośrodków przedszkolnych była niższa od średniej wojewódzkiej i krajowej. Na terenie LGD wychowaniem przedszkolnym objętych było w 2021 roku 71,5% dzieci w wieku od 3 do 5 lat; na terenie województwa i kraju objętych - ponad 89%. W dwóch gminach (Dąbrowa Białostocka oraz Korycin) odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wynosił ponad 94%.

W całym LGD w latach 2014 – 2021 zmiany dotyczące odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym były dynamiczne i pozytywne (wzrost o 30,6%), przekraczając średnie wzrosty na poziomie województwa i całego kraju. Najwyższy wzrost odnotowano w gminie Trzcianne, gdzie na przestrzeni ostatnich lat odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wzrósł o 95,9% i w 2021 roku wyniósł 76,2%. Wyjątkiem jest gmina Nowy Dwór, gdzie spadł odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną o około 40% i w 2021 roku wyniósł zaledwie 22%.

Tabela 40. Dzieci objęte opieką w żłobkach i w wieku żłobkowym

Obszar	dzieci w wieku do 3 lat ogółem	dzieci objęte opieką w żłobkach	odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach
Dąbrowa Białostocka	229	45	19,7
Goniądz	105	0	0,0
Janów	78	0	0,0
Jaświły	94	0	0,0
Korycin	76	0	0,0
Lipsk	75	0	0,0
Mońki	326	47	14,4
Nowy Dwór	42	0	0,0
Suchowola	142	0	0,0
Sztabin	125	0	0,0
Trzcianne	84	0	0,0
LGD	1 376	92	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Tabela 41. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku od 3 do 5 lat

Obszar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	zmiana % w latach 2014 - 2021
Polska	79,4	84,2	81,1	84,7	87,3	88,5	87,2	89,6	12,8
Podlaskie	75,3	81,3	78,9	83,1	85,5	87,9	87,0	89,5	18,9
Dąbrowa Białostocka	70,0	71,2	73,3	79,9	85,6	86,3	89,4	94,5	35,0
Goniądz	54,1	61,1	50,0	55,3	57,0	64,0	62,9	75,8	40,1
Janów	50,0	54,4	47,6	55,6	65,0	77,5	65,8	75,0	50,0
Jaświły	58,4	67,4	67,4	62,5	65,8	63,8	79,8	83,0	42,1
Korycin	75,5	92,9	80,5	78,0	92,8	85,1	94,8	94,1	24,6
Lipsk	52,2	61,8	56,8	54,9	56,3	56,3	58,4	72,8	39,5
Mońki	61,9	73,0	70,9	76,7	83,2	81,0	81,0	77,2	24,7
Nowy Dwór	37,1	30,8	25,8	23,2	32,9	34,8	26,5	22,0	-40,7
Suchowola	46,9	47,4	35,2	40,8	47,2	53,1	53,6	53,4	13,9
Sztabin	56,9	50,4	39,9	36,5	43,0	54,8	56,9	62,2	9,3
Trzcianne	38,9	63,5	40,4	46,1	40,7	48,0	68,0	76,2	95,9

Zródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Łączna liczba placówek edukacyjnych na obszarze LGD wynosi 46, w tym 32 szkoły podstawowe oraz 14 szkół ponadpodstawowych. Liczba szkół podstawowych jest rozłożona równomiernie we wszystkich gminach, z kolei szkoły ponadpodstawowe znajdują się na terenie 5 gmin: Dąbrowa Białostocka, Goniądz, Mońki, Janów oraz Suchowola. W pozostałych gminach brak jest placówek ponadpodstawowych.

Tabela 42. Uczniowie szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych w 2020 r.

Obszar	szkoły podstawowe		szkoły ponadpodstawowe	
	obiekty	uczniowie	obiekty	uczniowie
Dąbrowa Białostocka	9	737	3	341
Goniądz	3	333	2	62
Janów	2	272	2	250
Jaświły	2	292	0	0
Korycin	1	240	0	0
Lipsk	2	286	0	0
Mońki	3	995	5	650
Nowy Dwór	1	149	0	0
Suchowola	3	445	2	173
Sztabin	3	280	0	0
Trzcianne	3	274	0	0
LGD	32	4 303	14	1 476

Zródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Wyniki egzaminu 8-klasisty wskazują na niższe od krajowych i wojewódzkich osiągnięcia młodzieży w większości gmin obszaru LGD ze wszystkich przedmiotów: polskiego, matematyki i angielskiego. W przypadku wybranych gmin i wybranych przedmiotów wyniki dorównują średnim w regionie i w kraju. W szczególności niższe od regionalnych są wyniki z angielskiego – o ok. 20% w przypadku większości gmin.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.**Tabela 43. Wyniki egzaminu 8-klasisty w 2022 roku**

Obszar	Wyniki z poszczególnych przedmiotów w %		
	j. polski	matematyka	j. angielski
Polska	60	57	67
Podlaskie	57	59	67
Powiat sokólski	53	54	60
Powiat augustowski	55	56	60
Powiat moniecki	57	49	59
Dąbrowa Białostocka	48	51	51
Goniądz	52	42	52
Janów	57	64	63
Jaświły	53	47	43
Korycin	56	58	54
Lipsk	54	65	61
Mońki	61	51	68
Nowy Dwór	52	51	47
Suchowola	52	52	59
Sztabin	56	57	58
Trzcianne	46	40	40

Źródło: CKE, www.mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow.

Wyniki matur na poziomie podstawowy z przedmiotów: polski, matematyka, angielski wskazują na ok. 20% niższe wyniki od średnich w kraju i regionie.

Tabela 44. Wyniki matur w 2022 roku

Obszar	Wyniki z poszczególnych przedmiotów w %		
	j. polski podstawowy	Matematyka podstawowy	j. angielski podstawowy
Polska	54	58	76
Podlaskie	52	57	75
Powiat sokólski	40	45	65
Powiat augustowski	49	54	77
Powiat moniecki	48	45	66
Dąbrowa Białostocka	44	46	64
Janów	27	35	50
Mońki	48	45	66
Suchowola	41	45	60

Źródło: CKE, www.mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow.

10. Aktywność kulturalna i sportowa

Aktywność kulturalną na obszarze LGD organizują głównie gminne ośrodki kultury. W 2021 roku na terenie LGD odbyło się 360 imprez kulturalnych, w których wzięło udział około 39 tysięcy osób. Ponad 14 tysięcy osób uczestniczyło w imprezach zlokalizowanych na terenie gminy Suchowola.

Na analizowanym obszarze w 2021 roku funkcjonowało 46 zespołów artystycznych oraz działały 43 koła i kluby. Najwięcej zespołów artystycznych działało na terenie gmin: Lipsk oraz Mońki (po 8 grup). W gminach Dąbrowa Białostocka oraz Suchowola funkcjonowało po 11 klubów lub kół.

Tabela 45. Życie kulturalne w gminach LGD w roku 2021

Obszar	Liczba imprez	Liczba uczestników imprez	Liczba zespołów artystycznych	Członkowie grup artystycznych	Liczba kół, klubów	Członkowie kół, klubów
Dąbrowa Białostocka	36	7 360	5	56	11	155
Goniądz	34	3 510	4	86	2	30
Janów	44	3 376	3	40	3	105
Jaświły	35	1 275	5	63	4	54
Korycin	54	1 195	4	44	5	53
Lipsk	25	2 875	8	112	0	0
Mońki	29	2 450	8	106	6	81
Nowy Dwór	26	700	0	0	0	0
Suchowola	49	14 068	1	16	11	143
Sztabin	2	68	2	26	0	0
Trzcianne	26	2 103	6	89	1	5
LGD	360	38 980	46	638	43	626

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Do roku 2019 widoczna jest dość stabilna liczba organizowanych imprez, osób w nich uczestniczących, a także działających grup artystycznych, kół/ klubów i sekcji oraz aktywnych członków tych grup i kół. Od 2020 roku notowany jest istotny spadek tych parametrów, w roku 2021 – wzrost rok do roku, ale w porównaniu z 2019 spadki są na poziomie ok. 50% w przypadku uczestników imprez, ok. 30% w przypadku członków kół i klubów.

Tabela 46. Życie kulturalne w na obszarze LGD w latach 2015- 2021

Cecha	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
imprezy [szt.]	416	443	459	461	472	230	360
uczestnicy imprez [tys. os.]	97,1	87,2	81,1	78,9	83,2	19,1	39,0
grupy artystyczne [szt.]	53	54	50	42	51	36	46
członkowie grup artystycznych [os.]	782	805	723	609	679	478	638
koła / kluby / sekcje [szt.]	53	63	57	50	48	34	43
członkowie kół / klubów / sekcji [os.]	1 001	1 150	1 205	1 045	963	449	626

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Czytelnictwo na obszarze LGD mierzone wskaźnikiem czytelników na 1000 ludności jest znacznie niższe niż w regionie i w kraju. Tylko w gminach: Mońki, Dąbrowa Białostocka, Janów, Nowy Dwór wskaźniki dorównują regionalnym. W pozostałych gminach są o ok. 20% i więcej niższe od

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

wojewódzkich i o ok. 30% i więcej niższe od krajowych, w tym są takie gminy jak Goniądz i Lipsk gdzie czytelnictwo jest trzy i dwukrotnie niższe niż w regionie.

Tabela 47. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności w latach 2014 - 2021

Obszar	Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	164	162	159	157	155	156	129	127
Podlaskie	122	122	120	120	118	119	105	106
Dąbrowa Białostocka	171	153	135	126	125	107	93	99
Goniądz	36	35	36	32	34	32	29	29
Janów	126	117	111	113	102	116	98	98
Jaświły	62	63	64	54	55	57	59	63
Korycin	84	93	84	69	69	61	69	60
Lipsk	60	60	60	52	50	48	46	47
Mońki	155	163	150	142	131	127	91	101
Nowy Dwór	92	92	81	81	84	78	86	96
Suchowola	89	87	78	77	77	71	62	64
Sztabin	102	108	101	98	99	95	93	85
Trzcianne	98	116	125	135	147	154	55	83

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

Na obszarze LGD dostrzegalny jest spadek aktywności klubów sportowych w większości gmin (dane sprzed pandemii COVID-19). Wzrost cechuje gminy: Dąbrowa Białostocka, Mońki.

Tabela 48. Aktywność klubów sportowych na obszarze LGD w latach 2010 - 2018

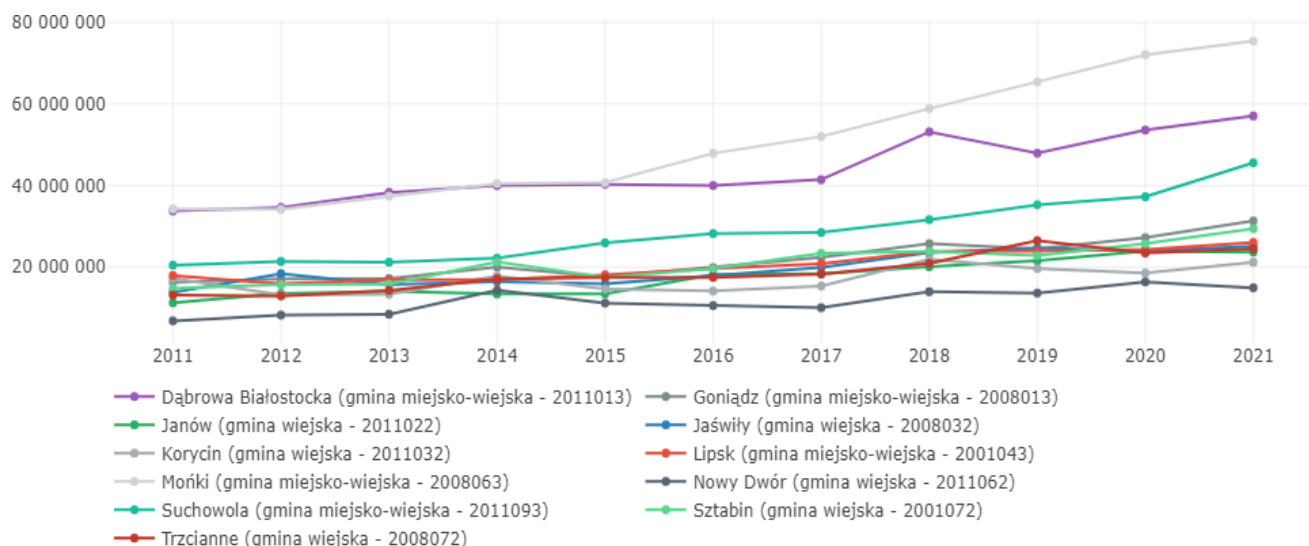
Obszar	Kluby					Ćwiczący ogółem				
	2010	2012	2014	2016	2018	2010	2012	2014	2016	2018
Polska	13 278	14 307	14 009	14 858	14 772	860 954	906 940	919 256	1 030 204	1 056 142
Podlaskie	442	437	441	442	459	28 694	27 552	26 117	29 094	30 125
Dąbrowa Białostocka	4	5	6	5	5	329	271	241	276	322
Goniądz	5	5	2	1	1	171	151	44	75	111
Janów	2	0	0	0	0	60	0	0	0	0
Jaświły	1	0	0	0	0	28	0	0	0	0
Korycin	2	2	2	2	3	154	101	156	100	104
Lipsk	2	2	2	2	2	60	85	60	100	102
Mońki	4	6	4	4	4	416	481	287	389	502
Nowy Dwór	5	4	5	4	2	152	147	117	129	74
Suchowola	2	3	3	2	2	62	87	80	68	30
Sztabin	2	2	1	1	1	57	68	38	15	30

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS.

11. Potencjał finansowy gmin do planowania rozwoju

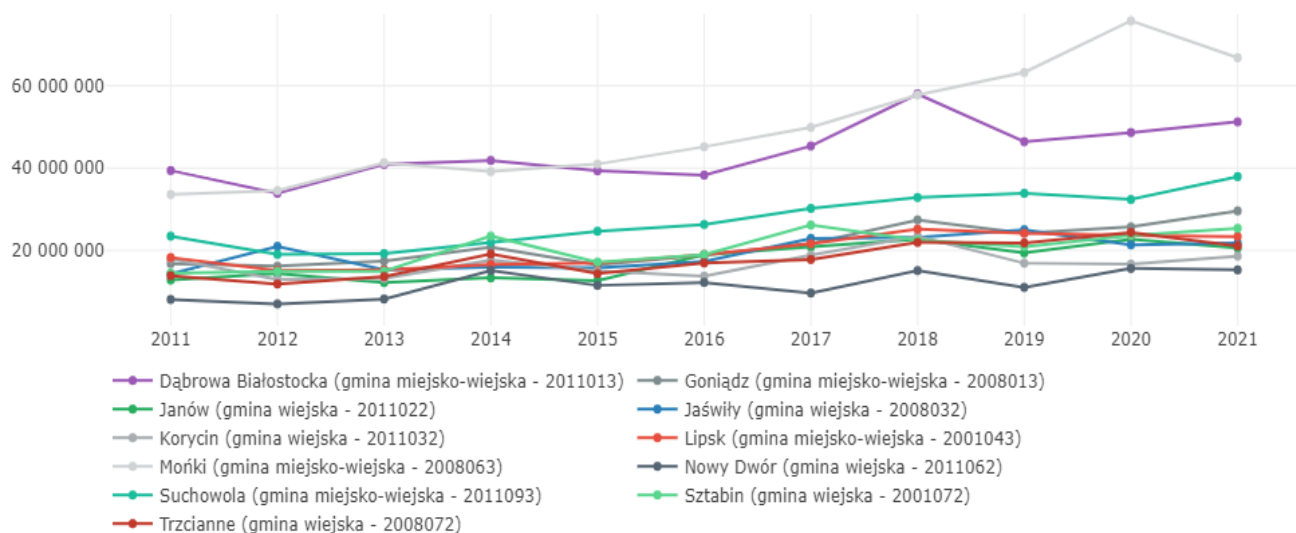
Wielkości dochodów i wydatków budżetów gmin obszaru LGD w ostatnich latach stale rosną. Gminy są bardzo zróżnicowane pod względem wielkości, struktury dochodów, wydatków i potencjału rozwojowego. Największy budżet posiadają Mońki i Dąbrowa Białostocka, najmniejszy gminy wiejskie: Nowy Dwór i Korycin.

Rysunek 3. Dochody ogółem gmin obszaru LGD

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego: <https://analizy.monitorrozwoju.pl>.

Rysunek 4. Wydatki ogółem gmin obszaru LGD

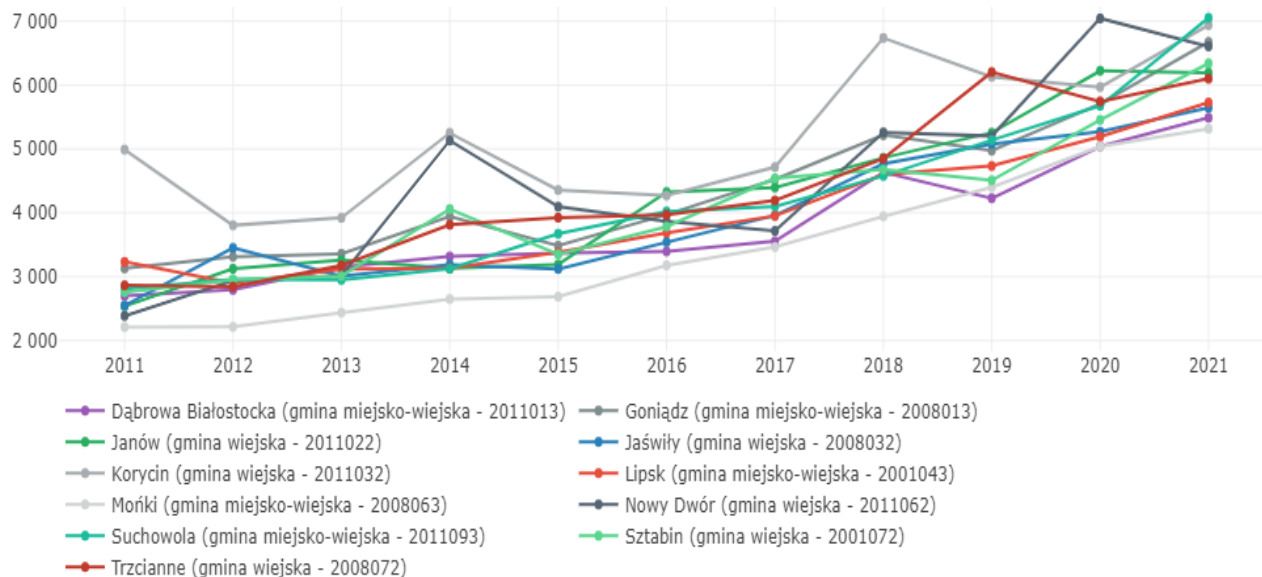
Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego: <https://analizy.monitorrozwoju.pl>.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

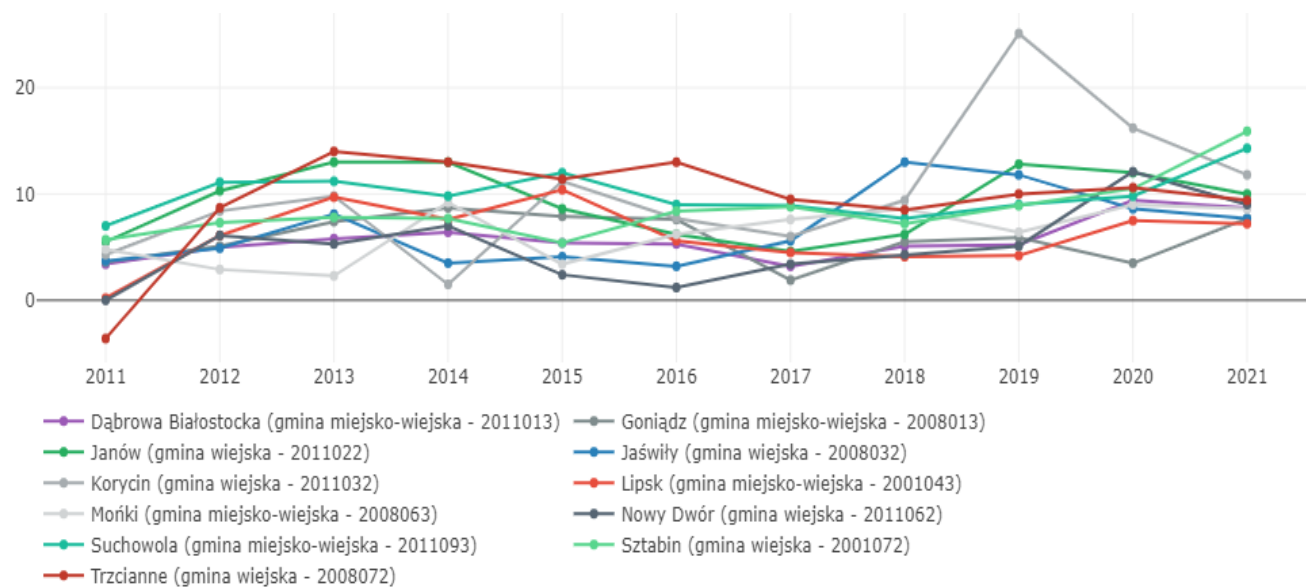
Dochody gmin na 1 mieszkańca rosną dynamicznie od 2015 roku i nie odbiegają od średnich w województwie oraz podobnych gmin w kraju.

Rysunek 5. Dochody ogółem na 1 mieszkańca w gmin obszaru LGD

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego: <https://analizy.monitorrozwoju.pl>.

Rysunek 6. Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej brutto do kwoty dochodów bieżących [%]

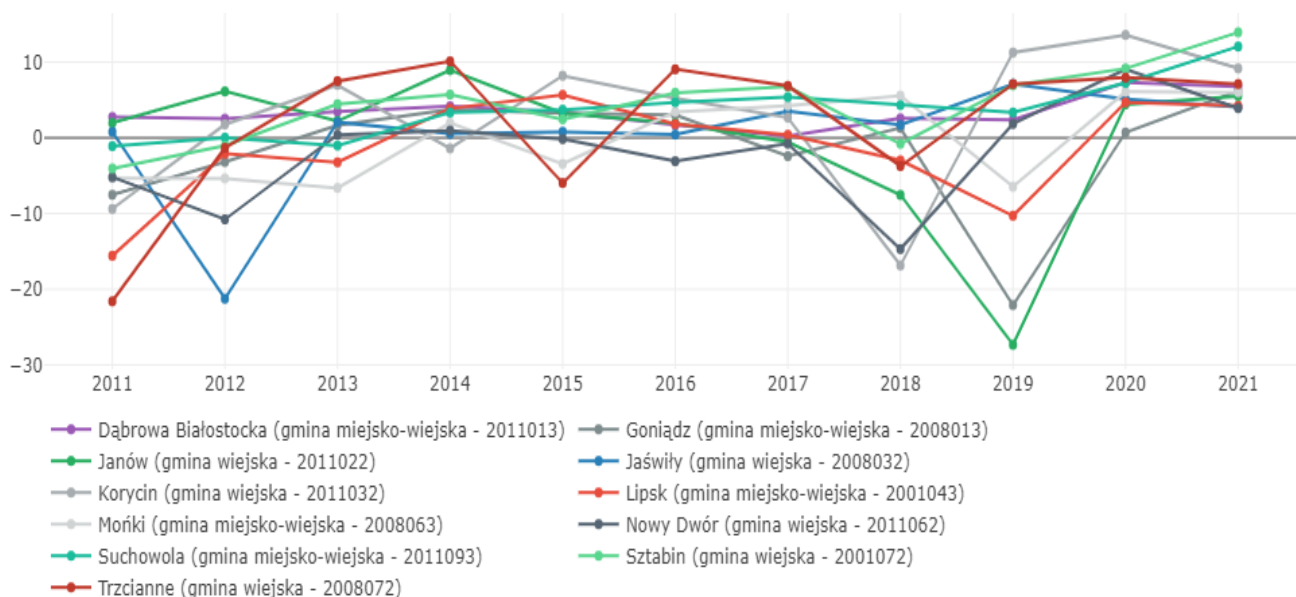
Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego: <https://analizy.monitorrozwoju.pl>.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej brutto (różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi) do kwoty dochodów bieżących utrzymuje się od lat na poziomie od kilku do kilkunastu procent w zależności od gminy. Dodatnia wartość wskaźnika świadczy o tym, że w analizowanym latach osiągnięto nadwyżkę operacyjną, tzn. dochody bieżące były wyższe od wydatków bieżących. Im większa część dochodów bieżących pozostaje w dyspozycji JST tym więcej środków może być przeznaczonych na spłatę aktualnego zadłużenia oraz na wydatki majątkowe. Pożądanym jest wzrost wskaźnika i z takim zjawiskiem obserwujemy w długim okresie we wszystkich gminach.

Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej pomniejszonej o spłaty długu (różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi pomniejszona o spłatę długu) do dochodów bieżących w latach 2017-2019 była dla wielu gmin ujemna. Ujemna wartość wskaźnika świadczy o tym, że w analizowanym okresie nie osiągnięto nadwyżki operacyjnej netto, tzn. dochody bieżące były niższe od sumy wydatków bieżących i rozchodów na spłatę długu. Ujemna wartość wskaźnika wskazuje na potencjalne trudności w przypadku wybranych gmin do finansowania spłaty zadłużenia. Ten trudny okres wszystkie samorządy mają jednak już za sobą i w 2021 roku wskaźnik osiąga wartość dodatnią dla wszystkich gmin.

Rysunek 7. Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej pomniejszonej o spłaty długu do dochodów bieżących [%]

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego: <https://analizy.monitorrozwoju.pl>.

Pośrednio o kondycji finansowej gmin świadczy Wskaźnik G - podstawowych dochodów podatkowych na 1 mieszkańca gminy przyjęty do obliczania subwencji wyrównawczej. Jest on niższy od średniej krajowej dla wszystkich gmin LGD. Średnia arytmetyczna wartość wskaźnika gmin LGD wynosi 837,77 zł i jest ponad dwukrotnie niższa od średniej krajowej.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Tabela 49. Wskaźnik G - podstawowych dochodów podatkowych na 1 mieszkańca gminy przyjęty do obliczania subwencji wyrównawczej na 2020 r.

Obszar	Wskaźnik Gg [PLN]
Polska	1 956,15
Dąbrowa Białostocka	926,25
Goniądz	1 023,52
Janów	870,18
Jaświły	738,40
Korycin	951,08
Lipsk	843,01
Mońki	1 095,89
Nowy Dwór	579,15
Suchowola	709,07
Sztabin	839,78
Trzcianne	639,18
Średnia dla gmin w LGD	837,77

Źródło: Ministerstwo Finansów: <https://www.gov.pl/web/finanse/wskazniki-dochodow-podatkowych-gmin-powiatow-i-wojewodztw-na-2020-r>

Dane dotyczące budżetu gmin obszaru LGD wskazują, że dość dobrze gospodarują w ramach uzyskiwanych dochodów, ale posiadają dość niski relatywny potencjał do finansowania rozwoju z własnych środków, co potwierdza potrzebę pozyskiwania zewnętrznego finansowania w postaci dotacji.

12. Wyniki badań ankietowych

12.1. Informacje o badaniu

W ramach procesu realizacji prac na strategią przeprowadzono badania dotyczące potencjałów, problemów i potrzeb obszaru LGD, także w zakresie: innowacyjności rozwiązań, problemów i potrzeb w zakresie cyfryzacji, potencjałów i potrzeb w obszarze środowiska i klimatu, zmian demograficznych, aspektów partnerskiej realizacji projektów oraz innych zagadnień.

Ankieta on-line była skierowana do mieszkańców, przedstawicieli samorządów, organizacji pozarządowych oraz biznesu. Ankieta była dystrybuowana przez strony internetowe LGD, gmin i media społecznościowe.

Równoległe z badaniem on-line została przeprowadzona dystrybucja tych samych ankiet w sposób tradycyjny, tak aby dotrzeć do grupy mieszkańców mniej sprawnych w mediach elektronicznych.

Zrealizowano 361 ankiet.

Tabela 50. Cechy demograficzne badanych

Płeć	%	Liczba badanych
Kobieta	63,4%	229
Mężczyzna	36,6%	132
Wiek	%	Liczba badanych
Poniżej 18 lat	13,5%	49
18 - 25 lat	10,8%	39
26 - 35 lat	21,1%	76
36 - 45 lat	29,1%	105
46 - 55 lat	12,5%	45
56 - 65 lat	9,4%	34
Powyżej 65 lat	3,6%	13
Gmina	%	Liczba badanych
Gmina Dąbrowa Białostocka	7,8%	28
Gmina Goniądz	7,8%	28
Gmina Janów	3,6%	13
Gmina Jaświły	4,4%	16
Gmina Korycin	6,4%	23
Gmina Lipsk	8,0%	29
Gmina Mońki	13,6%	49
Gmina Nowy Dwór	5,5%	20
Gmina Sztabin	8,9%	32
Gmina Suchowola	23,6%	85
Gmina Trzcianne	7,5%	27
Inna gmina	3,1%	11
Razem	100,0%	361

Źródło: badania własne

Badanie było formą zbierania opinii mieszkańców, przedstawicieli samorządów, organizacji pozarządowych oraz biznesu.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

W badaniu uczestniczyli reprezentanci wielu grup społecznych: przedsiębiorców, rolników, samorządów, organizacji pozarządowych, instytucji publicznych, także emeryci/ renciści i studenci/ uczniowie.

Tabela 51. Badani wg statusu zawodowego

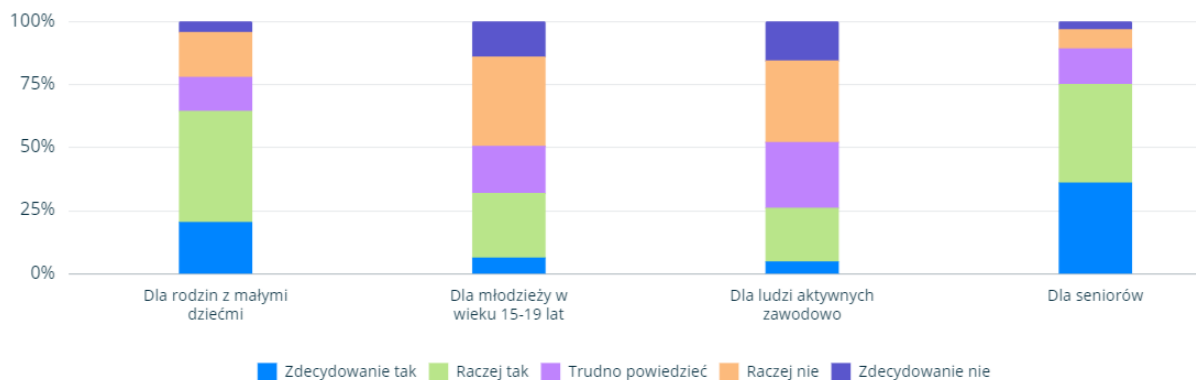
Odpowiedź	%	Liczba badanych
Bezrobotny	1,7%	6
Pracownik w sektorze prywatnym	12,2%	44
Przedsiębiorca	7,2%	26
Rolnik	13,9%	50
Pracownik w samorządzie	17,2%	62
Pracownik innej instytucji publicznej	13,9%	50
Pracownik organizacji pozarządowej	2,5%	9
Emeryt/ rencista	5,3%	19
Uczeń/ student	20,5%	74
Inny status	5,8%	21

Zródło: badania własne

12.2. Problemy i potencjały

Pierwsza część ankiety dotyczyła zagadnień związanych z problemami i potencjałami obszaru LGD. Zapytano badanych czy obszar gminy jest dobrym miejscem do życia i rozwoju dla poszczególnych grup mieszkańców.

Rysunek 8. Czy wg Pana(i) gmina, w której Pan(i) mieszka jest dobrym miejscem do życia dla poniższych grup osób?

Źródło: badania własne

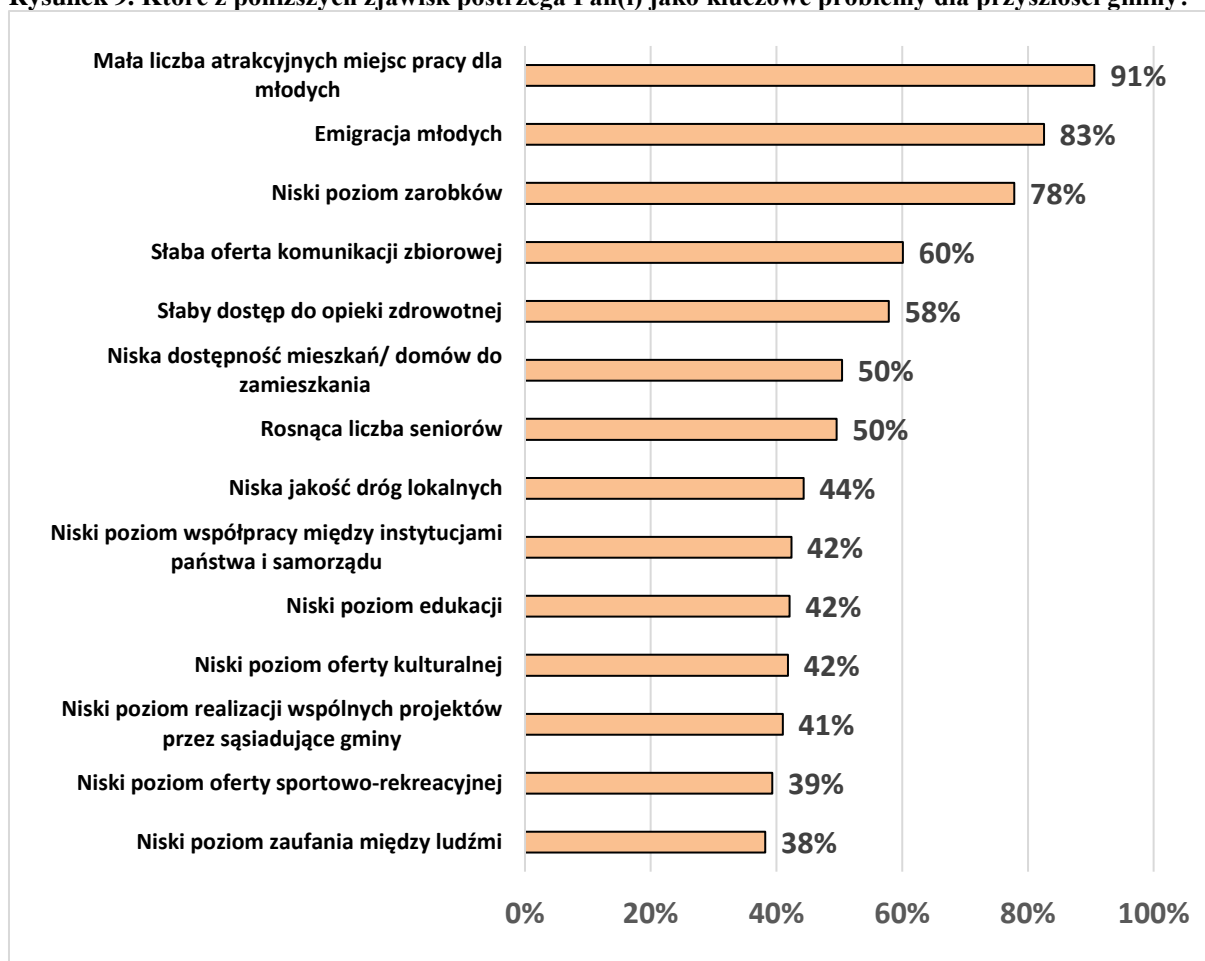
Obszar LGD (swoją gminę) jako dobre miejsce do życia badani postrzegają dla grupy mieszkańców rodzin z małymi dziećmi (20% odpowiedzi „zdecydowanie tak” i 44% - „raczej tak”) oraz dla seniorów (36% odpowiedzi „zdecydowanie tak” i 39% - „raczej tak”). W przypadku pozostałych grup przeważają oceny negatywne.

Dla grupy ludzi aktywnych zawodowo nie jest to, w percepcji badanych, miejsce dobre do życia (5% odpowiedzi „zdecydowanie tak” i 21% - „raczej tak”, ale 16% odpowiedzi „zdecydowanie nie” i 32% - „raczej nie”). Podobnie w przypadku młodzieży w wieku 15-19 lat (6% odpowiedzi „zdecydowanie tak” i 26% - „raczej tak”, ale 14% odpowiedzi „zdecydowanie nie” i 35% - „raczej nie”).

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Na pytanie o kluczowe problemy dla przyszłości gminy najczęściej udzielaną odpowiedzią była „mała liczba atrakcyjnych miejsc pracy dla młodych” (91%), „emigracja młodych” (83%) i „niski poziom zarobków” (78%). Dość wysoko ocenionym czynnikiem były również: „słaba oferta komunikacji zbiorowej” 60%, „słaby dostęp do opieki zdrowotnej” 58%, „niska dostępność mieszkań/ domów” i „rosnąca liczba seniorów „, po 50%. Nieco mniejszym problemem dla badanych okazały się: „niska jakość dróg lokalnych” 44%, „niski poziom współpracy między instytucjami państwa i samorządu” i „niski poziom edukacji” po 42%. Poniżej 40% ankietowanych wybrało odpowiedzi „niski poziom oferty sportowo-rekreacyjnej” i „niski poziom zaufania międzyludzkiego”.

Rysunek 9. Które z poniższych zjawisk postrzega Pan(i) jako kluczowe problemy dla przyszłości gminy?

Źródło: badania własne

Kolejne pytanie dotyczyło wyboru przez badanych kluczowych potencjałów i szans decydujących o rozwoju gminy. Odpowiedzi wytypowane przez ponad połowę ankietowanych to: „wysoka atrakcyjność przyrodnicza” (74%), „atrakcyjne lokalne produkty” (61%) i „silne rolnictwo” (60%).

Nieco poniżej połowy badanych wybrało odpowiedzi „wysoka atrakcyjność kulturowa gminy: tradycje, patriotyzm, zabytki” – 45%, „wysoki ogólny poziom bezpieczeństwa” – 43%. Między 35% a 33% ankietowanych wytypowało kolejno zjawiska: „dobra infrastruktura kulturalna i rozrywkowa”, „posiadane tereny pod budownictwo mieszkaniowe”, „posiadane tereny pod inwestycje dla firm”, „dobra infrastruktura sportowo-rekreacyjna”, „dobra współpraca między sąsiednimi samorządami”.

Zdecydowanie najsłabiej oceniono potencjał mieszkańców. Odpowiedzi: „silne więzi społeczne między mieszkańcami” oraz „wysoki poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców” zostały wybrane przez odpowiednio 28% i 25% badanych.

Rysunek 10. Które z poniższych zjawisk uważa Pan(i) za kluczowe potencjały i szanse, które można wykorzystać do rozwoju gminy?

Źródło: badania własne

12.3. Oczekiwane działania

Badani zostali następnie poproszeni o wyłonienie najbardziej oczekiwanych działań w czterech sferach:

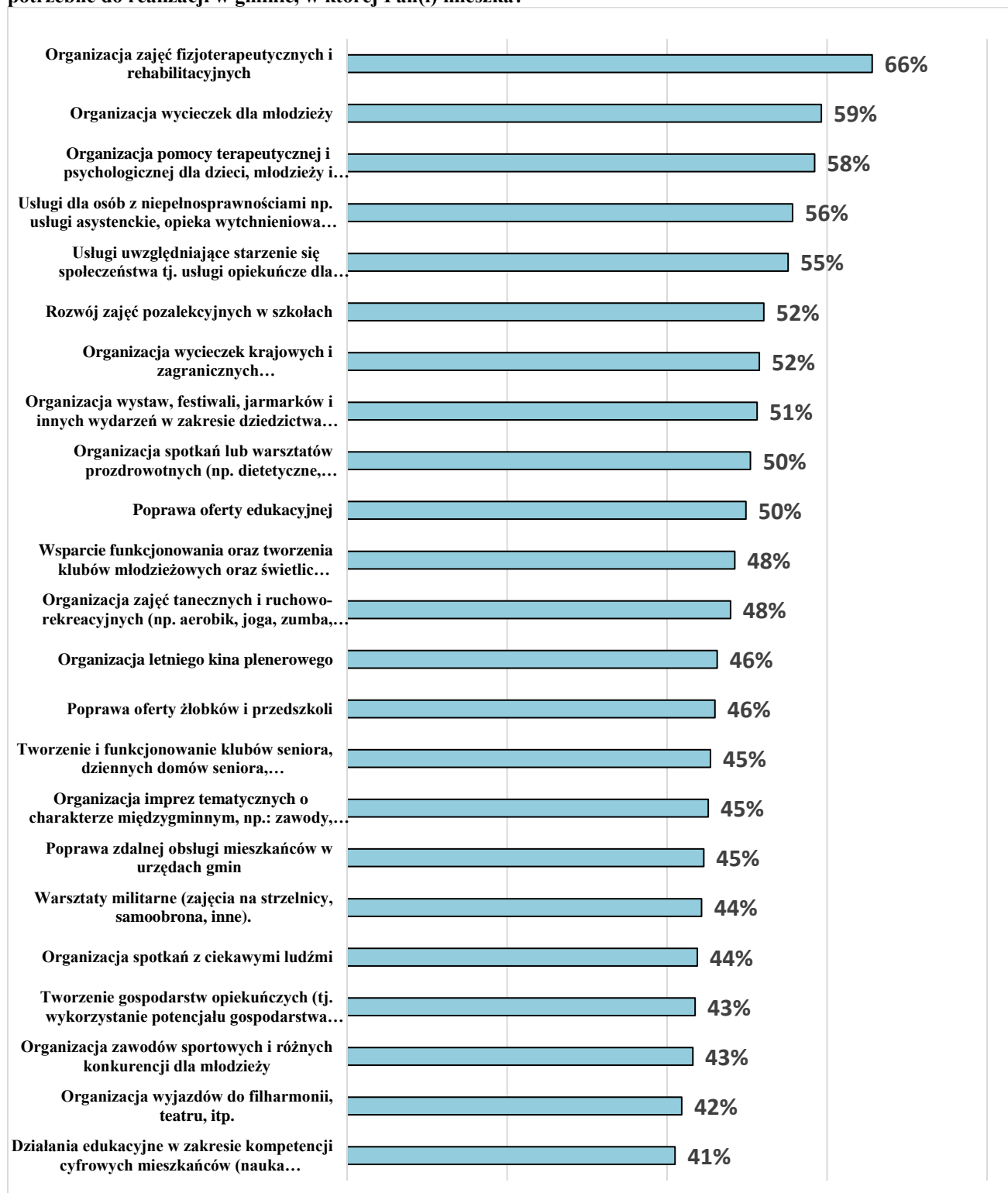
- społecznej,
- ochrony środowiska i infrastruktury,
- przedsiębiorczości i gospodarki,
- współpracy międzyludzkiej i międzygminnej.

Można było udzielić następujących odpowiedzi: „zdecydowanie potrzebne”, „raczej potrzebne”, „trudno powiedzieć”, „raczej niepotrzebne”, „zdecydowanie niepotrzebne”.

Poniżej na wykresie znajdują się odpowiedzi na pytanie: „Które z poniższych działań i rodzajów przedsięwzięć są potrzebne do realizacji w gminie, w której Pan(i) mieszka?” przy czym uwzględnione są tylko odpowiedzi „zdecydowanie potrzebne”. Wg badanych największą potrzebą jest „organizacja zajęć fizjoterapeutycznych i rehabilitacyjnych” (66%). W następnej kolejności „organizacja wycieczek dla młodzieży” oraz „organizacja pomocy terapeutycznej i psychologicznej dla młodzieży” (59% i 58%). Więcej niż połowa badanych (56-50%) wymieniła również: „usługi dla osób z niepełnosprawnościami”, „usługi uwzględniające starzenie się społeczeństwa”, „rozwój zajęć pozalekcyjnych w szkołach”, „organizacja wycieczek krajowych i zagranicznych dla mieszkańców”, „organizacja wystaw, festiwali, jarmarków i innych wydarzeń w zakresie dziedzictwa kulturowego”, „organizacja spotkań lub warsztatów prozdrowotnych” i „poprawa oferty edukacyjnej”.

Mniej niż połowa ankietowanych (poniżej 50% do 46%) wybrała odpowiedzi: „wsparcie funkcjonowania oraz tworzenia klubów młodzieżowych oraz świetlic środowiskowych i młodzieżowych”, „organizacja zajęć tanecznych i ruchowo-rekreacyjnych”, „organizacja letniego kina plenerowego”, „poprawa oferty żłobków i przedszkoli”.

Rysunek 11. SFERA SPOŁECZNA. Które z poniższych działań i rodzajów przedsięwzięć są zdecydowanie potrzebne do realizacji w gminie, w której Pan(i) mieszka?

Źródło: badania własne

W sferze ochrony środowiska i infrastruktury jako zdecydowanie potrzebne na obszarze LGD badani wskazywali: odnawialne źródła energii dla mieszkańców – 64% oraz dla sektora publicznego – 63%, poprawę dróg lokalnych 63%, rozwój komunikacji publicznej – 59%, wymianę oświetlenia ulicznego na energooszczędne 59%. Ponad połowa 55% do 51% wymieniła również przedsięwzięcia

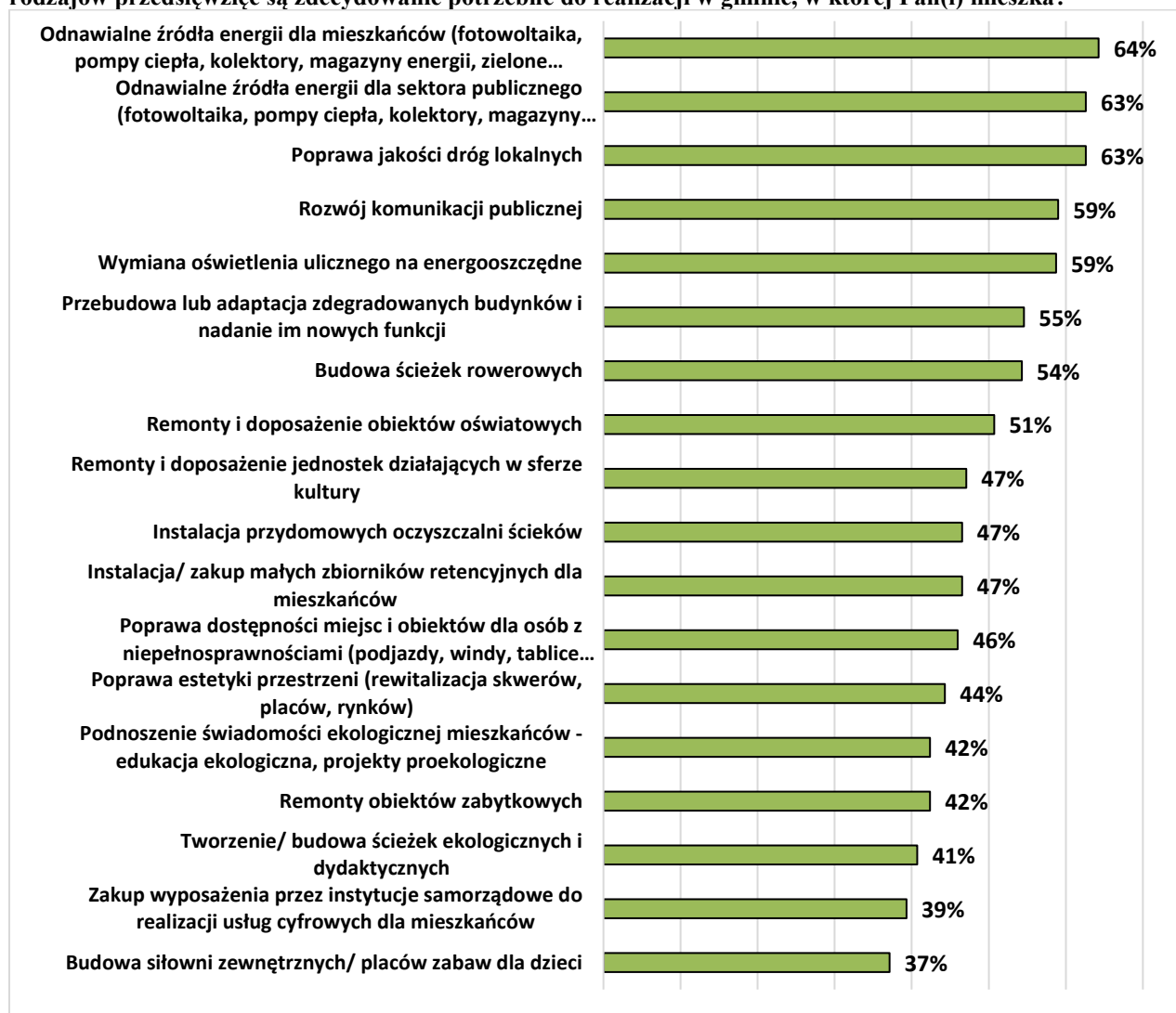

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

rewitalizacyjne („przebudowa lub adaptacja zdegradowanych budynków i nadanie im nowych funkcji”), budowę ścieżek rowerowych, remonty i doposażenie obiektów oświatowych.

Poniżej połowy mieszkańców (po 47%) wskazywało potrzeby związane z remontem i doposażeniem jednostek kultury, instalacją przydomowych oczyszczalni ścieków oraz małych zbiorników retencyjnych. Od 46% do 42% wskazało inwestycje związane z przestrzenią publiczną: poprawa dostępności dla niepełnosprawnych i poprawa estetyki przestrzeni, remonty obiektów zabytkowych. Działania związane z ekologią okazały się ważne dla 42-41%: podnoszenie świadomości ekologicznej i tworzenie i budowa ścieżek ekologicznych. Zakup wyposażenia przez instytucje samorządowe do realizacji usług cyfrowych dla mieszkańców wskazało 39% a budowa siłowni zewnętrznych/ placów zabaw dla dzieci okazała się istotna dla 37% badanych.

Rysunek 12. SFERA OCHRONY ŚRODOWISKA I INFRASTRUKTURY. Które z poniższych działań i rodzajów przedsięwzięć są zdecydowanie potrzebne do realizacji w gminie, w której Pan(i) mieszka?

Źródło: badania własne

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

W sferze przedsiębiorczości i gospodarki jako najważniejsze zidentyfikowano potrzebę transferów środków publicznych na rozpoczęcia działalności – 67% oraz na rozwój - 63% badanych. Wysoko, na poziomie 59% wskazań, zostały ocenione propozycje działań związanych z doskonaleniem zawodowym młodzieży i dorosłych pod kątem rynku pracy oraz projekty dotyczące OZE dla firm.

Ankietowani dostrzegali lokalne potencjały jako źródło przedsiębiorczości – wskazywano jako potrzebne dla rozwoju gospodarki: „promocja producentów i produktów lokalnych, usługi wsparcia dla mikro i małych przedsiębiorstw (szkolenia, konferencje tematyczne, wymiana wiedzy itp.) – 57% oraz „budowa małej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej wspierającej przedsiębiorczość (np. stacje dla rowerów, platformy widokowe, ścieżki edukacyjne, mini golf itp.)” – 56%.

Rysunek 13. SFERA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I GOSPODARKI. Które z poniższych działań i rodzajów przedsięwzięć są zdecydowanie potrzebne do realizacji w gminie, w której Pan(i) mieszka?

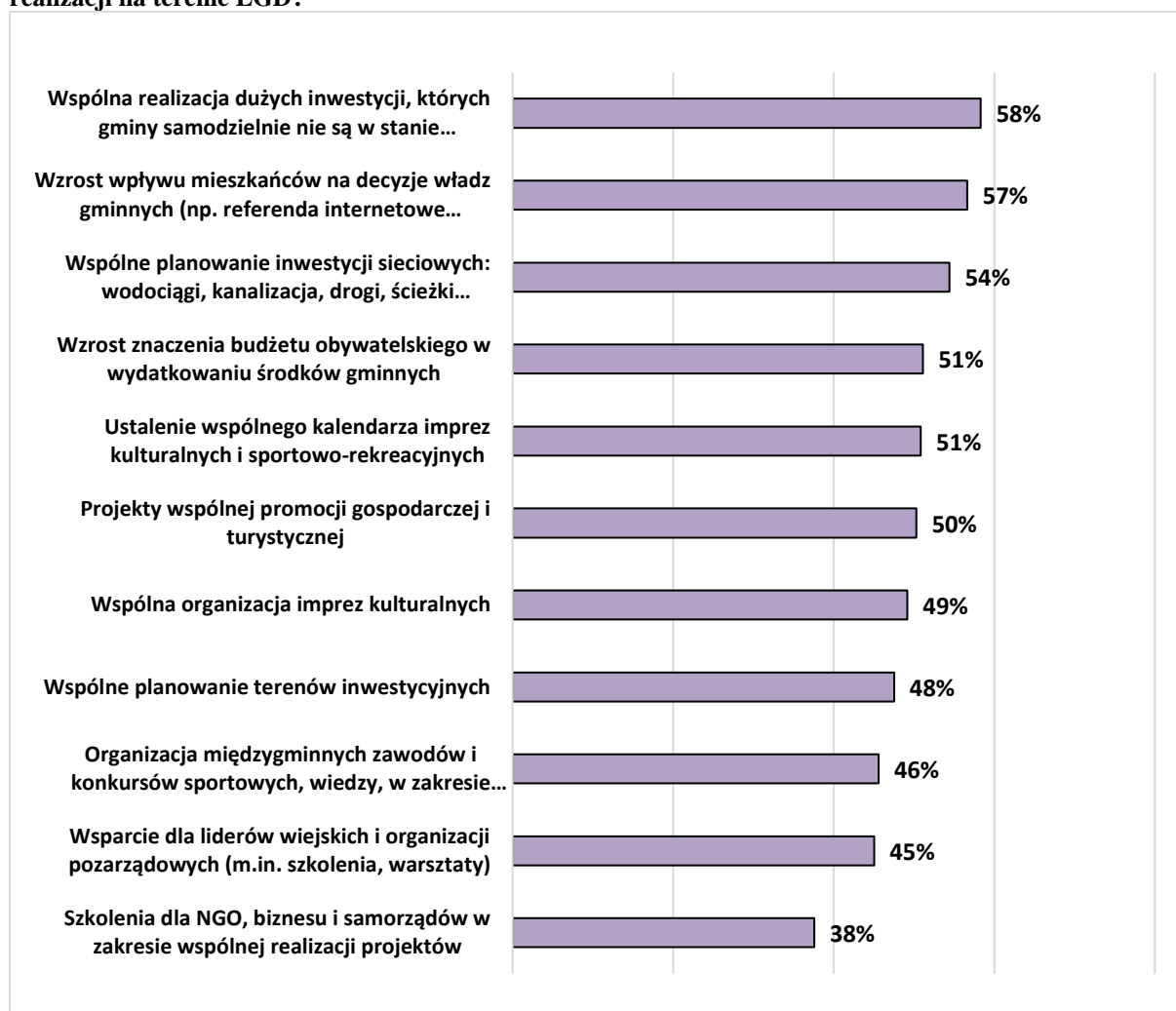
Źródło: badania własne

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Na wysokim poziomie zidentyfikowano potrzeby związane z promocją przedsiębiorczości w szkołach – 54% odpowiedzi oraz promocją i tworzeniem miejsc pracy zdalnej na terenach wiejskich – 52% i wsparciem lokalnej bazy gospodarczej (budowa, remonty lokalnych targowisk) – 51%. Dokładnie połowa ankietowanych uznała za zdecydowanie potrzebne działania związane z promocją gospodarczą terenu gminy i LGD, organizację warsztatów tworzenia produktów lokalnych i przygotowywanie terenów inwestycyjnych. Dość wysoki odsetek odpowiedzi 47-45% dotyczył organizacji szkoleń i warsztatów dla bezrobotnych, promocji i inwestycji w gospodarstwach ekologicznych oraz wdrożenia cyfrowych usług w zakresie obsługi przedsiębiorców w urzędach. Nieco mniej odpowiedzi (od 44 do 37%) uzyskały działania promujące: współpracę na terenach wiejskich (np. wspólna budowa instalacji OZE, współdzielenie sprzętu rolniczego), przedsiębiorczość prowadzoną zdalnie oraz rolnictwo precyzyjne.

W obszarze współpracy i relacji międzyludzkich jako główne potrzeby wskazywano wspólną realizację dużych inwestycji gminnych – 58%, wzrost wpływu na decyzje władz gminnych (np. referenda internetowe dotyczące konkretnych inwestycji) – 57% oraz wspólne planowanie inwestycji sieciowych (wodociągi, kanalizacja, drogi, ścieżki rowerowe, inne) – 54% badanych.

Rysunek 14. SFERA WSPÓŁPRACY I RELACJI MIĘDZYLUDZKICH. Które z poniższych działań i rodzajów przedsięwzięć dotyczących współpracy pomiędzy gminami są zdecydowanie potrzebne do realizacji na terenie LGD?

Źródło: badania własne

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Mieszkańcy mają oczekiwania co do wzrostu znaczenia budżetu obywatelskiego i ustalenia wspólnego w LGD kalendarza imprez – 51% wskazań. Duże znaczenie dla badanych miała idea wspólnej realizacji w ramach LGD działań kulturalnych i promocyjnych. Oprócz wspólnego kalendarza imprez ważne były: projekty wspólnej promocji gospodarczej i turystycznej – 50% i wspólna organizacja imprez kulturalnych – 49%. Na bardzo podobnym poziomie oceniono wspólne planowanie terenów inwestycyjnych – 48% ankietowanych.

Niemale znaczenie ma także wspieranie integracji, lokalnej aktywności organizacji pozarządowych oraz lokalnych liderów: „organizacja międzygminnych zawodów i konkursów” – 46%, „wsparcie dla liderów wiejskich i organizacji pozarządowych (m.in. szkolenia, warsztaty)” 45% oraz „szkolenia dla NGO, biznesu i samorządów w zakresie wspólnej realizacji projektów”, które wskazało 38% badanych.

13. Konsultacje społeczne

13.1. Harmonogram i zakres konsultacji

W dniach 21.11.2022 r. - 28.11.2022 r. odbyła się seria spotkań konsultacyjnych związanych z przygotowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju na potrzeby Lokalnej Grupy Działania - Fundusz Biebrzański. Konsultacje odbyły się w gminach: Dąbrowa Białostocka, Goniądz, Janów, Jaświły, Korycin, Lipsk, Mońki, Nowy Dwór, Sztabin, Suchowola, Trzcianne. We wszystkich wymienionych gminach zostały zorganizowane spotkania konsultacyjne. Uczestnicy reprezentowali lokalną społeczność zarówno indywidualnie jak też w ramach zorganizowanych grup - klubów seniora, kół gospodyń wiejskich, OSP, stowarzyszeń, jako pracownicy administracji publicznej, uczestniczyli też rolnicy i lokalni przedsiębiorcy.

Tabela 52. Wykaz konsultacji

Lp.	Nazwa Gminy	Miejscowość / Miejsce spotkania (adres)	Termin spotkania
1	Dąbrowa Białostocka	Dąbrowa Białostocka, ul. Solidarności 1, 16-200 Dąbrowa Białostocka; sala konferencyjna Urzędu Miejskiego	21.11.2022, godz. 10.00-12.00
2	Nowy Dwór	Nowy Dwór, ul. Plac Rynkowy 21, Urząd Gminy, sala konferencyjna Gminnego Ośrodka Kultury	21.11.2022, godz. 13.00-15.00
3	Lipsk	Lipsk, ul. Rynek 23, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Lipsku	22.11.2022, godz. 10.00-12.00
4	Sztabin	Sztabin, ul. Augustowska 53, sala konferencyjna Urzędu Gminy	22.11.2022, godz. 13.00-15.00
5	Suchowola	Suchowola, Plac Kościuszki 21, biuro LGD - Fundusz Biebrzański	23.11.2022, godz. 10.00-12.00
6	Goniądz	Goniądz, ul. Stary Rynek 23; Gminny Ośrodek Kultury w Goniądzu	23.11.2022, godz. 13.00-15.00
7	Korycin	Korycin, ul. Knyszyńska 2a, sala konferencyjna Urzędu Gminy	24.11.2022, godz. 10.00-12.00
8	Janów	Janów, ul. Parkowa 3; sala konferencyjna Urzędu Gminy	24.11.2022, godz. 13.00-15.00
9	Jaświły	Jaświły 7, Urząd Gminy, sala konferencyjna Urzędu Gminy	25.11.2022, godz. 10.00-12.00
10	Mońki	Mońki, ul. Słowackiego 5A, sala konferencyjna Urzędu Miejskiego	25.11.2022, godz. 13.00-15.00
11	Trzcianne	Trzcianne, ul. Wojska Polskiego 10, sala przy Gminnym Ośrodku Kultury	28.11.2022, godz. 9.30-11.30

Źródło: opracowanie własne na podstawie list obecności.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Wszystkie spotkania odbyły się wg poniższej agendy:

- analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru gminy,
- problemy, szanse, zagrożenia i potencjały -analiza SWOT,
- planowane działania/rezultaty,
- cele LSR, monitorowanie i ewaluacja,
- zasady wyboru operacji i kryteria oceny,
- dyskusja, wnioski końcowe.

W trakcie prezentacji analizy potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru gminy przytoczono wybrane dane statystyczne.

Uczestnicy mieli możliwość zabrania głosu na temat swoich przemyśleń, oczekiwań i potrzeb w zakresie podejmowanych przez LGD działań w przyszłości.

Oprócz swobodnych wypowiedzi posłużono się m.in. narzędziami badawczymi: zostały rozdane dwie ankiety umożliwiające wytypowanie najbardziej pożądanego przez badanych przedsięwzięcia, które mają pozytywnie wpłynąć na rozwój terenu gminy i terenu LGD Fundusz Biebrzański.

W ankiecie „Co jest najbardziej potrzebne w gminie?” badani mieli możliwość opisać czego najbardziej brakuje, wymienić np. potrzeby infrastrukturalne, społeczne, gospodarcze, środowiskowe, funkcjonalne, związane z usługami komunalnymi, przestrzenią, integracją społeczną. Wszystko co ich zdaniem jest bardzo potrzebne w gminie, w otoczeniu, osobiście dla osób badanych lub ich rodzin, dla społeczności lokalnej.

Mieszkańcy terenu LGD mieli możliwość podzielenia się także własnym pomysłem na projekt, który pozytywnie wpłynie na rozwój gminy i dobrostan mieszkańców. Chętni mogli posłużyć się przygotowanym narzędziem – ankietą, którą można było uzupełnić i złożyć podczas spotkania konsultacyjnego.

13.2 Wyniki dyskusji w czasie spotkań

Na spotkaniach dyskutowano i podejmowano następujące zagadnienia: potrzeby rozwojowe gminy, potrzeby lokalnej społeczności, cele LSR LGD i wskaźniki, kryteria konkursowe i inne. Uczestnicy zostali zapoznani z wynikami badań mieszkańców uprzednio przeprowadzonymi i wyrażali swoje opinie, czy zgadzają się z wynikami badań, czy mają odmienne zdanie. Wypowiedzi dotyczyły następnice celów LSR i konkursowych kryteriów wyboru oraz wskaźników.

Poniżej scharakteryzowano główne zagadnienia podnoszone w trakcie spotkań w swobodnej debacie w poszczególnych gminach.

W Dąbrowie Białostockiej w trakcie dyskusji postulowano potrzebę rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz wsparcia przedsiębiorczości zarówno firm istniejących jak i nowozakładanych.

W kwestii ustalania kryteriów konkursowych uczestnicy zauważyli, że otrzymanie dotacji nie powinno ściśle wiązać się z wdrażaniem innowacyjnych rozwiązań. Również ujęcie w planie rewitalizacji miejscowości nie powinno stanowić kryterium konkursowego. Przydatne byłoby, zdaniem dyskutantów, uproszczenie wniosków dotacyjnych i wsparcie w postaci doradztwa przy ich przygotowywaniu.

Postulowano wyznaczenie specjalnej strefy ekonomicznej w gminach by pobudzić rozwój przedsiębiorczości, przy czym premiiowane powinno być tworzenie nowych miejsc pracy a nie innowacyjność przedsiębiorstw.

Pojawiły się również głosy, że w związku ze wzrostem liczby osób starszych i samotnych, niesamodzielnych, należy animować tworzenie usług opiekuńczych, w tym budowę lub adaptację na ZOL, domy dziennej pomocy.

Dyskutanci zaproponowali również aby grantobiorcy otrzymywali środki do wydatkowania płatne z góry, a nie jako zwrot poniesionych kosztów, aby ułatwić dostęp nie tylko organizacjom ale również osobom fizycznym. Podkreślano ważność inicjatyw oddolnych o drobnym charakterze np. wydanie książki, płyty, organizacja festynu, uczestnictwo w wyjazdach na targi i festyny lokalnych twórców i artystów itp. Są to działania, na które małe organizacje lub osoby prywatne nie mają środków do wydatkowania, a działania te przyczyniłyby się do promocji gmin i LGD. Padła propozycja, aby wkład własny mógł pochodzić ze środków funduszu sołeckiego.

Przedstawiciele przedsiębiorców wyrazili potrzebę promowania agroturystyki. Padło zapewnienie, że samodzielnie poradzą sobie z inwestycjami, podnoszeniem standardu usług i budowaniem atrakcyjnej oferty, ale potrzebne jest wypromowanie i wygenerowanie ruchu turystycznego.

Wyrażano też potrzebę budowy tętni solankowych, ścieżek rowerowych, remontów istniejących placów zabaw i świetlic, zarówno na potrzeby mieszkańców jak i turystów korzystających z kwater agroturystycznych.

Uczestnicy spotkania w gminie Nowy Dwór wskazali następujące potrzeby i własne pomysły służące rozwojowi ich miejsca zamieszkania i lokalnej społeczności: szkolenia w zakresie e-usług i cyfryzacji np. podpis elektroniczny (zwłaszcza seniorzy), tworzenie nowych miejsc pracy dla młodych, organizowanie opieki żłobkowej i przedszkolnej, miejsca rekreacji i sportu dla starszych dzieci i młodzieży.

Zauważono potrzebę rozwoju gminy w kierunku tzw. srebrnej gospodarki, konkretnie wnioskowano o wprowadzenie udogodnień m.in.: usługi rehabilitacyjne dla seniorów, stanowisko pielęgniarki środowiskowej, inne usługi medyczne z możliwością dojazdu do chorych.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Zdaniem uczestników konieczne jest rozwijanie bazy turystycznej w formie kawiarni, barów, sieci kwater agroturystycznych, wspólnej promocji agroturystyki, tworzenie międzygminnych tras turystycznych, miejsc dedykowanych rowerzystom, motocyklistom itp.

Ważne jest inwestowanie w odnawialne źródła energii oraz animowanie przedsiębiorczości w formie dotacji na zakładanie nowych firm, w mniejszym stopniu na rozwój istniejących działalności. Mniej istotne jest dla mieszkańców wspieranie innowacyjności oraz cyfryzacja i e-porady np. lekarskie.

W czasie spotkania konsultacyjnego w Lipsku podkreślano wartości wynikające z wymiany doświadczeń. Mieszkańcy wyrazili zainteresowanie wyjazdami studyjnymi dla różnych grup, np. kół gospodyń wiejskich i innych NGO.

W Sztabinie uczestnicy poruszyli problemy wg nich najbardziej widoczne w gminie, m.in. starzejące się społeczeństwo i konieczność aktywizowania powiększającej się populacji seniorów.

Zauważono niedostatek miejsc rekreacji dla młodzieży, padła propozycja utworzenia np. kawiarenki i placu wielofunkcyjnego: do jazdy na rolkach, gry w piłkę, z częściowym zadaszeniem nad miejscami do siedzenia. Wartościowe również byłoby zorganizowanie czasu dla młodzieży w grupach typu kluby, młodzieżowe drużyny OSP, harcerstwo, organizowanie wycieczek i imprez integrujących młodych ludzi.

Wg przedstawicieli mieszkańców Sztabina w ramach LGD powinno się tworzyć wspólną politykę kulturalno-turystyczną ze wsparciem grup nieformalnych.

W Suchowoli spotkanie zostało zorganizowane w biurze LGD Fundusz Biebrzański. W trakcie dyskusji poruszano wiele problemów w tym pokrywające się z tematami poruszonymi na wcześniejszych spotkaniach w gminach. Odczuwalne są skutki starzenia się społeczeństwa i rosnące potrzeby usług opiekuńczych dla seniorów, lepszego dostępu do specjalistycznej opieki lekarskiej oraz rehabilitacji. Wśród potrzeb wymieniano konieczność poprawy bezpieczeństwa drogowego a nawet budowy obwodnicy eliminującej uciążliwość i zagrożenia w związku z ruchem samochodowym.

Spotkanie przeprowadzono również z mieszkańcami gminy Goniądz, w Gminnym Ośrodku Kultury w Goniądzu. Reprezentanci mieszkańców rozmawiali m.in. o potrzebie wsparcia agroturystyki, promocji lokalnych producentów żywności tradycyjnej. Wspomniano o przydatności prowadzenia kalendarza imprez wspólnie z sąsiednimi gminami. Jak w większości gmin zauważalny jest też problem wzrostu liczby osób starszych w lokalnej społeczności i zauważalna potrzeba rozszerzenia opieki zwłaszcza nad osobami starszymi i samotnymi. Padły propozycje rozszerzenia dostępu do usług rehabilitacyjnych, dostępu do lekarzy specjalistów, opieki wyjazdowej.

Przedstawiciele mieszkańców gminy Korycin podczas dyskusji wyrazili własne oczekiwania i pomysły. M.in. zgłoszono brak lokalu przeznaczonego na spotkania seniorów, potrzebę rozwoju opieki nad seniorami. Wskazywano na potrzebę rozwoju infrastruktury społecznej, budowę placu zabaw dla dzieci oraz siłowni zewnętrznej.

Zgłoszono problem z dostępnością do komunikacji zbiorowej prowadzący do wykluczenia komunikacyjnego zwłaszcza osób starszych i samotnych.

Przedstawiciele mieszkańców gminy Janów w toczącej się dyskusji poruszyli wiele problemów, m.in. związanych z rynkiem pracy i koniecznością powstrzymania migracji młodych ludzi oraz rozwojem usług opiekuńczych dla seniorów.

Oczekiwane jest tworzenie nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób młodych (powyżej 15 lat), budowania oferty terenów inwestycyjnych, utworzenia strefy ekonomicznej. Młodzież powinna mieć możliwości odbywania praktyk szkolnych na wysokim poziomie przygotowujących do przyszłej pracy.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Dyskutanci wyrazili również chęć korzystania z szerokiej oferty kulturalnej, w tym zorganizowanych wyjazdów do filharmonii, teatru, pływalni, wycieczek. oraz chęć uczestnictwa w imprezach integracyjnych, sportowo-rekreacyjnych.

Postulowano zagospodarowanie terenów z potencjałem (m.in. nad zalewem) na cele integracyjno-rekreacyjne w formie np. kąpieliska, wiat z przyległym parkingiem oraz boisko sportowe w Janowie.

W trakcie dyskusji z mieszkańcami gminy Jaświły zgłoszone zostały problemy m.in. ukryte bezrobocie, trudności z utrzymaniem się w małych gospodarstwach rolnych. Wśród potrzeb wymienione zostały: budowa siłowni zewnętrznych, atrakcji dla dzieci, placów zabaw. Zaproponowano również ułatwienia zawodowego przekwalifikowania się.

Dla rozwoju gminy wg dyskutantów istotne są: przyroda, rozwój turystyki, wspólny z sąsiednimi gminami kalendarz imprez, rozbudowa infrastruktury turystycznej, zagospodarowanie nabrzeży Biebrzy w formie kładek spacerowych, platform widokowych.

Rolnicy nad Biebrzą mają problem z pokosem i zalewaniem łąk, zagrożona jest tym samym hodowla bydła. Oczekiwane jest wsparcie imprez promujących gminę, wsparcie gospodarstw agroturystycznych i rozwoju przedsiębiorczości.

Miejsca rekreacji powinny być organizowane nie tylko dla mieszkańców ale też turystów. Wyrażano chęć uczestnictwa w zajęciach sportowo-rekreacyjnych dla dorosłych (np. fitness, aerobik itp.), wszelkich formach aktywizacji seniorów, imprezach integracyjnych. Ogólnie oczekiwane jest wsparcie i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Spośród potrzeb wymieniano również: wsparcie działalności koła gospodyń wiejskich, uczestnictwa w warsztatach, zajęciach, szkoleniach w tym wyjazdowych.

Wśród potrzeb związanych z dziećmi i młodzieżą poruszono kwestię podniesienia jakości edukacji, wychowania przedszkolnego, w tym doposażenie placówek, atrakcyjne zajęcia pozalekcyjne i kompensacyjne. Uczestnicy nie dostrzegają jednak potrzeby organizacji opieki dla najmłodszych w żłobkach.

W gminie cenione są tradycyjne produkty lokalne (chleby, ryby) oraz lokalne gospodarstwa agroturystyczne, ale potrzebna jest ich promocja, dofinansowanie wyjazdów promocyjnych, pokrycie kosztów uczestnictwa w konkursach.

Dom Kultury w Jaświłach potrzebuje wsparcia w promowaniu imprez, w formie aplikacji, punktu i platformy informacyjnej. Zaproponowano wprowadzenie wakacyjnego kalendarza imprez.

Podczas spotkania konsultacyjnego w Mońkach dyskutowano również na temat potrzeb mieszkańców. Wyrażono przekonanie, iż należy udzielić wsparcia na zakładanie nowych działalności oraz na utrzymanie już obecnie istniejących. Zaproponowano możliwość dotowania instalacji OZE na potrzeby przedsiębiorców. Oprócz animowania aktywności gospodarczej mieszkańców zgłaszano potrzeby związane z szeroko pojętą opieką nad seniorami i osobami z niepełnosprawnościami. M.in. organizację fizjoterapii, usług opiekuńczych, zajęć pielęgnacyjnych, utworzenie SDS.

Wśród potrzeb wymieniono również budowę ścieżek rowerowych, inwestycje w infrastrukturę: budynki użyteczności publicznej, dworca PKP w Mońkach.

Sygnalizowano potrzebę wsparcia agroturystyki w wybranych miejscowościach np. Jaświły, Goniądz, promocję producentów i produktów regionalnych. Proponowano również rozwinięcie funkcjonującego kalendarza imprez o zakres całego powiatu a nawet formę interaktywnej mapy imprez np. w formie aplikacji mobilnej. Konieczne jest podniesienie atrakcyjności organizowanych imprez, zarówno dla mieszkańców jak i turystów.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Mieszkańcy gminy Trzcianne zaproszeni na konsultacje w sali przy Gminnym Ośrodku Kultury również dyskutowali o swoich oczekiwaniach, potrzebach, wyrażali potrzeby dotyczące rozwoju usług turystycznych oraz usług opiekuńczych dla osób starszych.

13.3. Najistotniejsze potrzeby - „Co jest najbardziej potrzebne w gminie?”

W poniższej tabeli zostały ujęte postulaty uczestników spotkań wskazane w anonimowych ankietach przeprowadzonych w trakcie konsultacji i oraz postulowanych ustnie przez uczestników na spotkaniach. Są to wg ankietowanych najpilniejsze potrzeby i kierunki działań koniecznych do podjęcia do poprawy jakości życia w miejscu zamieszkania. Propozycje mogły dotyczyć zarówno działań społecznych, integracyjnych, związanych z gospodarką, przestrzenią, środowiskiem a także infrastrukturą.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Tabela 53. Wykaz postulowanych działań wg gmin

Pomysł	Suma	Dąbrowa Białostocka	Nowy Dwór	Suchowola	Lipsk	Sztabin	Goniądz	Korycin	Janów	Jaświły	Mońki	Trzcianne
ścieżki rowerowe i piesze	23	2	1	12	1	1	4				2	
środki na zakładanie działalności gospodarczej	18	4		2		1	3	2	1		3	2
zagospodarowanie zaniedbanych, nieużytkowanych terenów, budynków	16	3		6	1	1	2				2	1
opieka nad seniorami	14	1	3	2	1		2		1		3	1
rozwój OZE	13	2		5	1	1					4	
miejsca dla młodzieży: skatepark, park rowerowy, siłownie	13	4	1	4		1				3		
rozwój infrastruktury sieciowej (kolonie wsi), światłowód	12	4		3		1	1				3	
zachowanie dziedzictwa kulturowego	12		2	1	2		3	1			2	1
organizowanie spotkań integracyjnych, łączących pokolenia	11	1	2	4		2				2		
plac zabaw, boiska (budowa i remonty)	11	4	1	3						3		
remonty i budowa dróg	10	4		2	1	3						
środki na prowadzenie działalności gospodarczej	10	4		3			1	2				
kluby zainteresowań zwłaszcza dla młodych	9	1	2	2	1	3						
aktywizacja społeczno-kulturalna w tym osób z niepełnosprawnościami	8		1	3	2	1					1	
poprawa połączeń komunikacji publicznej	8			8								
usługi rehabilitacyjne	7		1	5	1							
miejsca pracy zwłaszcza dla młodych ludzi	7		1	3		3						
budowa lub doinwestowanie żłobka, przedszkola	7	2	2	3								
wyjazdy wakacyjne, wycieczki, wizyty studyjne	7	1			1	2				3		
promowanie zdrowego stylu życia	7	2		5								
wsparcie przy zakładaniu i prowadzeniu działalności (doradztwo, wynajem lokali, promocja)	6	1		2		1	2					
zajęcia pozaszkolne dla dzieci	6	1	1	3						1		

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

wsparcie placówek edukacyjnych (wyposażenie, remonty)	6	3		1		1			1		
wsparcie liderów gminy, NGO-sów, szkolenia, doradztwo, wyposażenie	6		1				2		2	1	
rozwój rolnictwa ekologicznego	5	2	1				1		1		
rozwój infrastruktury turystycznej (stworzenie szlaku turystycznego, kwater agroturystycznych, atrakcji itp.)	5	1	1	1	2						
poprawa bezpieczeństwa drogowego, oświetlenie, sygnalizacja	5			4	1						
restauracje, kino, pływalnia, korty tenisowe	4	1		3							
opieka medyczna specjalistyczna	4			1			1			2	
kluby seniora	3		2			1					
tworzenie terenów pod zabudowę mieszkaniową	3			2						1	
nowoczesna biblioteka publiczna	3			2						1	
pielęgniarka środowiskowa przy ośrodku zdrowia	2		2								
podniesienie jakości kształcenia (przygotowawcze do egzaminów, kwalifikacje nauczycieli)	2		1						1		
sklepy wielkopowierzchniowe	2	1								1	
dostęp do usług (pralnia, szewc), szalet publiczny	2			2							
stworzenie miejsca cyfrowej pomocy dostępu do usług online	2		1							1	
promocja produktów lokalnych	2	1			1						
wymiana kotłów grzewczych na ekologiczne źródła	2				1	1					
ochrona środowiska	2			2							
likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej	2		2								
oznakowanie dróg, domów w zabudowie kolonijnej	1		1								
budowa przydomowych oczyszczalni	1					1					
szkolenia komputerowe, internetowe	1		1								

Źródło: opracowanie własne

13.4. Pomysły na projekty

W poniższej tabeli zostały zebrane pomysły zaproponowane przez przedstawicieli części gmin podczas spotkania konsultacyjnego.

Tabela 54. Wykaz wskazanych pomysłów

Gmina	Pomysł na projekt
Dąbrowa Białostocka	<ul style="list-style-type: none"> • modernizacja miasteczka ruchu drogowego • zagospodarowanie <i>Lasku szpitalnego</i> • budowa terenu integracyjno-rekreacyjnego z tętnią, siłownią, placem zabaw
Nowy Dwór	<ul style="list-style-type: none"> • likwidacja wykluczenia komunikacyjnego (w tym organizacja koncertów, wystaw, prelekcji) • budowa lapidarium, cmentarza z XVI w. wraz z całym opisem dziejów historycznych • rozbudowa ośrodków kultury na terenie gminy • stworzenie punktu obsługi cyfrowej • dofinansowanie KGW • oznaczenie atrakcji turystycznych regionu i stworzenie mapy wraz z opisami takich miejsc (rodzaj przewodnika) • budowa infrastruktury do wydobycia i butelkowania wody w Nowym Dworze • spływ kajakowy Biebrzą • wieże widokowe w Biebrzańskim Parku Narodowym • remont świątyni prawosławnej (pw. św. Mikołaja w Nowym Dworze)
Lipsk	<ul style="list-style-type: none"> • „Atrakcyjna i gościnna Ziemia Lipska” – budowa sieci bazy noclegowej w gminie min. 50 miejsc noclegowych, rozwój agroturystyki, promocja turystyczna oparta na dziedzictwie kulturowym, przyrodzie i atrakcjach turystycznych (np. budowa kładki przez Biebrzę, trasy i ścieżki rowerowe) współpraca właścicieli kwater z MGOK, stowarzyszeniami, twórcami, przewodnikami, producentami produktów spożywczych lokalnych, KGW. Szlak CHaKABi ze stacją wodną, kamperowiskiem, wypożyczalnią sprzętu wodnego, rowerowego. • utworzenie klastra – spółdzielni energetycznej, zainteresowanych jest prawdopodobnie ok. 10 firm komercyjnych, które w oparciu o różne źródła OZE mogłyby wyprodukować ok. 40MW.
Sztabin	<ul style="list-style-type: none"> • festyn promujący dziedzictwo kulturowe • projekt integracyjno-aktywizujący seniorów
Suchowola	<ul style="list-style-type: none"> • integracja międzygminna seniorów w formie zespołu promującego gminę, reprezentującego ją na festiwalach ludowych, konkursach itp.: grupa teatralna seniorów „Komedyjka” • grupa seniorów – pasjonatów gwary: tworzenie tekstów gwarowych, słownika, udział w konkursach, festiwalach • utworzenie spółdzielni energetycznej produkującej energię z OZE • rozbudowa Urzędu Miejskiego w Suchowoli • rozbudowa Domu Kultury w Suchowoli • teren integracyjno-rekreacyjny wraz ze ścieżką spacerową (nad Olszanką) • remont i rozbudowa targowicy w Suchowoli • utworzenie Domu Opieki całodobowej dla seniorów w Jatwiezi Dużej (adaptacja budynku po szkole) lub ZOL, domu pomocy społecznej • lobbowanie budowy obwodnicy Suchowoli • budowa pływalni
Jaświly	<ul style="list-style-type: none"> • plac wypoczynkowo-zabawowy obok GOK w Jaświłach (dla dzieci, dorosłych, seniorów) integracyjny z siłownią zewnętrzną, altanami, ławkami, tablicami sensorycznymi itp.

Źródło: opracowanie własne

13.5. Cele, wskaźniki rozwoju, monitorowanie i ewaluacja

W ramach konsultacji społecznych przeprowadzono dyskusję dotyczącą przyszłych celów i wskaźników rozwoju oraz zasad monitorowania i ewaluacji lokalnej strategii rozwoju. Poniżej wskazano wyniki konsultacji w tym zakresie.

Poniższa tabela stanowi dopiero kierunkowy wstęp – materiał wyjściowy do dalszych prac nad strategią. Dalsze prace powinny uwzględniać wskaźniki i zasady zgodne z możliwościami finansowania działań.

Tabela 55. Proponowane cele i wskaźniki rozwoju

Cel	Ilość gmin, w których akceptowano cel w czasie konsultacji	Wskaźnik
Wzrost przedsiębiorczości	11	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON/1 tys. mieszkańców. Liczba utworzonych miejsc pracy.
Zachowanie dziedzictwa kulturowego	11	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne. Liczba wspartych obiektów dziedzictwa kulturowego.
Wzrost jakości edukacji	11	Liczba nowych dodatkowych zajęć nauczania przedszkolnego. Liczba nowych dodatkowych zajęć nauczania szkolnego. Liczba wspartych szkół i placówek systemu oświaty.
Wzrost integracji społecznej	11	Liczba osób korzystająca z wspartych obiektów/przestrzeni na zrewitalizowanych obszarach. Liczba uczestników zajęć/ wydarzeń.
Rozwój turystyki	11	Powierzchnia terenów chronionych na których ukierunkowany został ruch turystyczny z poszanowaniem środowiska przyrodniczego. Liczba wspartych gospodarstw agroturystycznych.
Wzrost cyfryzacji usług publicznych	9	Liczba osób korzystających z usług on-line. Liczba wspartych e-usług.

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Poprawa ochrony środowiska	9	Produkcja energii elektrycznej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE. Produkcja energii cieplnej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE. Powierzchnia obszarów objętych ochroną. Liczba wspartych obiektów dziedzictwa przyrodniczego.
Rozwój srebrnej gospodarki	9	Liczba utworzonych podmiotów gospodarczych w branży srebrnej gospodarki. Liczba utworzonych miejsc pracy w branży srebrnej gospodarki.
Rozwój rolnictwa ekologicznego	8	Liczba wspartych gospodarstw rolnych.
Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców	6	Liczba przeszkolonych osób. Liczba uczestników zajęć/ wydarzeń.
Rozwój powiązań społ.-gosp. pomiędzy gminami	5	Liczba wspólnych projektów partnerskich. Liczba partnerów uczestniczących w projekcie.

Źródło: opracowanie na podstawie spotkań konsultacyjnych.

Wstępne założenia wynikające z oczekiwań interesariuszy wskazują, że monitorowanie powinno mieć charakter ciągły i obejmować: działalność biura i pracowników LGD oraz Zarządu, wskaźniki realizacji LSR, budżet, harmonogram ogłaszanych konkursów.

Zaleca się zrealizować ewaluację mid-term oraz ex-post. Ewaluacji powinno podlegać: funkcjonowanie LGD (działalność biura i pracowników LGD), działalność organów LGD, cele i wskaźniki określone w LSR, budżet, harmonogram rzeczowo – finansowy. W ramach ewaluacji zaleca się badania własne interesariuszy, beneficjentów oraz członków biura i Zarządu.

13.6. Zasady wyboru operacji i kryteria oceny

W ramach konsultacji społecznych przeprowadzono dyskusję dotyczącą zasad wyboru operacji i kryteriów oceny. Poniżej wskazano wyniki konsultacji w tym zakresie.

Tabela 56. Wynik konsultacji kryteriów wyboru projektu

Proponowane zasady wyboru/ kryteria oceny operacji.	Ilość gmin w których zaakceptowano kryterium	Komentarz
Innowacyjność. Jaki poziom? Gminy, LGD, regionu?	2	Nie zgodzono się na wprowadzenie kryterium innowacyjności na poziomie gminy, jako niepotrzebne ograniczenie, nie jest istotna na poziomie gminy.
Miejsca pracy.	11	Nowe miejsca pracy, dobrze płatne, zwłaszcza dla młodych ludzi.
Pozytywny wpływ na rozwój turystyki, rolnictwa.	8	-
Pozytywny wpływ na środowisko.	8	-
Pozytywny wpływ na rozwój produktów lokalnych.	11	-
Pozytywny wpływ na zachowanie dziedzictwa kulturowego.	11	-
Integracja społeczna. Liczba uczestników zajęć, wydarzeń.	11	-
Wykorzystanie OZE.	11	-
Grupy znajdujące się w szczególnej sytuacji (seniorzy, bezrobotni, inni).	7	-
Wpływ na równouprawnienie wg płci, rasy, statusu społecznego, itp.	8	-
Wykorzystanie technologii komunikacyjnych.	6	-
Wpływ na hamowanie migracji.	11	-
Wzrost zarobków.	11	-

Źródło: opracowanie na podstawie spotkań konsultacyjnych.

14. Spis rysunków i tabel

14.1. Spis rysunków

Rysunek 1. Obszar LGD	5
Rysunek 2. Obszary chronione i ich otuliny na obszarze LGD.....	25
Rysunek 3. Dochody ogółem gmin obszaru LGD.....	40
Rysunek 4. Wydatki ogółem gmin obszaru LGD	40
Rysunek 5. Dochody ogółem na 1 mieszkańca w gmin obszaru LGD	41
Rysunek 6. Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej brutto do kwoty dochodów bieżących [%]	41
Rysunek 7. Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej pomniejszonej o spłaty długu do dochodów bieżących [%].....	42
Rysunek 8. Czy wg Pana(i) gmina, w której Pan(i) mieszka jest dobrym miejscem do życia dla poniższych grup osób?	45
Rysunek 9. Które z poniższych zjawisk postrzega Pan(i) jako kluczowe problemy dla przyszłości gminy?.....	46
Rysunek 10. Które z poniższych zjawisk uważa Pan(i) za kluczowe potencjały i szanse, które można wykorzystać do rozwoju gminy?.....	47
Rysunek 11. SFERA SPOŁECZNA. Które z poniższych działań i rodzajów przedsięwzięć są zdecydowanie potrzebne do realizacji w gminie, w której Pan(i) mieszka?	48
Rysunek 12. SFERA OCHRONY ŚRODOWISKA I INFRASTRUKTURY. Które z poniższych działań i rodzajów przedsięwzięć są zdecydowanie potrzebne do realizacji w gminie, w której Pan(i) mieszka?	49
Rysunek 13. SFERA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I GOSPODARKI. Które z poniższych działań i rodzajów przedsięwzięć są zdecydowanie potrzebne do realizacji w gminie, w której Pan(i) mieszka?	50
Rysunek 14. SFERA WSPÓŁPRACY I RELACJI MIĘDZYLUDZKICH. Które z poniższych działań i rodzajów przedsięwzięć dotyczących współpracy pomiędzy gminami są zdecydowanie potrzebne do realizacji na terenie LGD?.....	51

14.2. Spis tabel

Tabela 1. Gminy wchodzące w skład LGD.....	4
Tabela 2. Zmiana liczby ludności na przestrzeni lat 2014 – 2020 w gminach wchodzących w skład LGD.....	6
Tabela 3. Przyrost naturalny w latach 2014 – 2020 w gminach wchodzących w skład LGD.....	6
Tabela 4. Migracja w gminach wchodzących w skład LGD w latach 2014 - 2020	7
Tabela 5. Migracja w gminach wchodzących w skład LGD w roku 2020.....	7
Tabela 6. Liczba mieszkańców gmin z podziałem na płeć – rok 2020	8
Tabela 7. Liczba mieszkańców w wieku nieprodukcyjnym do liczby mieszkańców ogółem – rok 2020	8
Tabela 8. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w 2020 roku	9
Tabela 9. Zmiana liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w latach 2014 – 2020	9
Tabela 10. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.....	10
Tabela 11. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym.....	11
Tabela 12. Liczba pracujących na 1000 ludności.....	12
Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%] ..	12
Tabela 14. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w 2021 roku [%].....	13
Tabela 15. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w 2020 roku w relacji do osób w wieku produkcyjnym [%].....	13
Tabela 16. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w latach 2011 – 2021.....	14
Tabela 17. Liczba podmiotów gospodarki narodowej na terenie LGD w 2014 i 2021 roku	15
Tabela 18. Liczba podmiotów oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2021 roku.....	15
Tabela 19. Liczba zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON w podziale na sekcje PKD 2007 wg danych z 2021 roku	16
Tabela 20. Podmioty wg klas wielkości w 2021 roku.....	17
Tabela 21. Podmioty zatrudniające do 50 pracowników w 2020 roku.....	17
Tabela 22. Liczba i rodzaj gospodarstw rolnych w LGD w roku 2020.....	18
Tabela 23. Nakłady pracy osób pracujących w gospodarstwach rolnych w AWU (miejsca pracy) w 2020.....	19
Tabela 24. Gospodarstwa indywidualne wg głównego źródła utrzymania gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	20
Tabela 25. Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych ogółem w 2020 r.....	21
Tabela 26. Udział gospodarstw rolnych wg rodzaju aktywności	22
Tabela 27. Pogłowie zwierząt	22
Tabela 28. Powierzchnia zasiewów głównych zbóż	23
Tabela 29. Gospodarstwa rolne z sadami	23
Tabela 30. Wykaz zabytków nieruchomych województwa podlaskiego	26
Tabela 31. Turystyczne obiekty noclegowe i miejsca noclegowe działające w latach 2014-2021	28
Tabela 32. Liczba kwater agroturystycznych i miejsc noclegowych w kwaterach wg gmin wg stanu na kwiecień 2023.....	29
Tabela 33. Liczba organizacji pozarządowych posiadających siedzibę na terenie danej gminy wg Krajowego Rejestru Sądowego	30
Tabela 34. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców.....	30
Tabela 35. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2014 – 2021 [%]	31
Tabela 36. Liczba korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w 2020 roku.....	32

Raport diagnostyczny. Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański.

Tabela 37. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	32
Tabela 38. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w 2022 roku wg przyczyn przyznania świadczenia 1	33
Tabela 39. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w 2022 roku wg przyczyn przyznania świadczenia 2	34
Tabela 40. Dzieci objęte opieką w żłobkach i w wieku żłobkowym	35
Tabela 41. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku od 3 do 5 lat.....	36
Tabela 42. Uczniowie szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych w 2020 r.....	36
Tabela 43. Wyniki egzaminu 8-klasisty w 2022 roku	37
Tabela 44. Wyniki matur w 2022 roku.....	37
Tabela 45. Życie kulturalne w gminach LGD w roku 2021	38
Tabela 46. Życie kulturalne w na obszarze LGD w latach 2015- 2021	38
Tabela 47. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności w latach 2014 - 2021	39
Tabela 48. Aktywność klubów sportowych na obszarze LGD w latach 2010 - 2018.....	39
Tabela 49. Wskaźnik G - podstawowych dochodów podatkowych na 1 mieszkańca gminy przyjęty do obliczania subwencji wyrównawczej na 2020 r.	43
Tabela 50. Cechy demograficzne badanych.....	44
Tabela 51. Badani wg statusu zawodowego.....	45
Tabela 52. Wykaz konsultacji	53
Tabela 53. Wykaz postulowanych działań wg gmin	59
Tabela 54. Wykaz wskazanych pomysłów.....	61
Tabela 55. Proponowane cele i wskaźniki rozwoju	62
Tabela 56. Wynik konsultacji kryteriów wyboru projektu.....	64